

Persisk ortografi

Orientalistikprogrammet

(persisk inriktning)

Termin 1 och 2

Persiska A och B

STUDIEHANDLEDNING

Bakgrund

Alltsedan Irans möte med Europa vid förra sekelskiftet har persiska skriftens brister varit ett ständigt återkommande ämne inom de intellektuella kretsarna. Den persiska akademien sedan den etablerades år 1935 sett det som en av sina huvuduppgifter att utarbeta regler för att bemöta den persiska skriftens praktiska brister. Även fristående institutioner och individer har under åren lagt fram olika förslag som sträcker sig från smärre modifieringar av skrivreglerna till ett totalt skifte till ett annat alfabet.

Den senaste tidens informationsteknologi har återigen intensifierat diskussionerna kring den persiska skriftens brister och behovet av att hitta lösningar. Dagens forskningsarbete kring persiska skriften förs längs två riktlinjer: modifiering av den aktuella skriften och romaniseringen av alfabetet. Det första alternativet med modifiering av den aktuella skriften tillägnar sig störst utrymme.

Ett övergripande syfte med forskningsarbetet kring modifieringen av persiska skriften är att utarbeta ortografiska regler som kan tillämpas konsekvent. För närvarande är den ortografiska variationen i persiska texter ganska stor. En färsk undersökning bland iranska lingvister, författare, journalister och förlag pekar dock mot ett ökat intresse för att tillämpa de regler som har förslagits av de officiella institutionerna, bland annat av akademien vars ortografiska regler tillämpas i läroböcker på nästan alla utbildningsnivåer. Därför bygger denna kurs på Persiska akademins senaste förslag. Andra alternativ och logiken bakom dem kommer också att tas upp.

Denna kurs är ett moment i delkursen muntlig och skriftlig språkfärdighet, inom ramen för Persiska A och B, samt Orientalistikprogrammet termin 1 och 2.

Syfte

Syftet med kursen är att fungera som en extra resurs för den ovannämnda delkursen och

- Ge grundläggande kunskaper i det persiska skriftssystemet
- Ge grundläggande kunskaper om och färdigheter i den persiska ortografins regelverk.
- Presentera kort diskussionerna kring persiska skriftens brister och olika förslag för att hantera dessa brister

- Presentera relevanta grammatiska och ortografiska termer på både persiska och svenska

Innehåll och upplägg

- introduktion: historisk bakgrund, skriftsystemet, persiska ortografins mest diskuterade brister, ordgräns samt hop- och särskrivning i persiska
- det persiska alfabetet
- ortografiska parametrar, Persiska akademins föreslagna regler och ortografiska variationer
- ortografisk analys av enkla moderna texter på persiska

Arbetsätt

Arbetsformen är i huvudsak nätbaserad. Facit i anslutning till varje kapitel hjälper studenterna att bedriva självstudier. Allt material hämtas från och lämnas i lärplattformen Ping Pong. Eftersom momentet ingår i den lärarledda delkursen muntlig och skriftlig språkfärdighet finns det dock alltid möjlighet till hjälp och feedback från läraren.

Examination

Examination sker genom fortlöpande inlämningsuppgifter och det skriftliga provet inom ramen för delkursen muntlig och skriftlig språkfärdighet. Krav för betyget godkänt bestäms av läraren för delkursen.

Kurslitteratur

- *Dastur-e xatt-e fārsi: moṣavvab-e farhangestān-e zabān va adab-e fārsi, zamime-ye šomāre 7*, (1385 [2006/7]), Tehran

referenslitteratur

- Dahl, Östen (2003), *Grammatik*, Andra upplaga, Lund: Studentlitteratur
- Hashabei, Forogh (2005), *Persian Orthography: Modification or Changeover (1850-2000)*, pp. 73-124
- Lazard, Gilbert (1992), *A Grammar of Contemporary Persian*, Translated from French into English by Lyon, S. A., Costa Mesa, etc.: Mazda Publisher

PRELIMINÄR STUDIEPLAN

KAPITEL	BESKRIVNING
I	Persiska alfabetet
II	Persiska ortografins egenskaper
III	Ordgräns, hop- och särskrivning
IV	Ortografiska parametrar
V	Prefixet <i>mi-</i> och <i>hami-</i> Pluraländelsen <i>-hā</i>
VI	Prepositionen <i>be-</i>
VII	Postpositionen/morfemet <i>-rā</i>
VIII	Pronomenet <i>če</i> och pronomenet/konjunktionen <i>ke</i>
IX	Demonstrativa pronomen Prefixet/adverbet <i>ham</i>
X	<i>Ezāfe</i> Komparativ/superlativ ändelse <i>-tar/ -tarin</i>
XI	Obstämt <i>-i</i> , adjektiv/adverbialbildande <i>-i</i> Prefixet <i>bi-</i>
XII	Kopula
XIII	Pronominalsuffix
XIV	Avledda ord
XV	Sammansatta ord
XVI	Arabiska ordens ortografi
XVII	Placering av <i>hamze</i>
XVIII	<i>Tanvin</i> , <i>tašdid</i> och ord med två <i>vāv</i> (-و-) i mitten

En introduktion till Persiskans ortografi

Ett par sekler efter arabernas invasion av Iran på 600-talet, ersattes Pahlaviskriften under sasanidiska dynastin med den arabiska skriften. Det talade språket fortsatte dock vara dari. När, hur och varför skriftbytet skedde är fortfarande under diskussion, men Pahlaviskriftens brister, nya islamiska aspirationer och det omfattande bruket av arabiska språket inom administration, religion och vetenskap har nämnts som potentiella anledningarna till detta byte. Det har hävdats att den nya skriften välkomnades eftersom den var mycket enklare att lära och bemästra jämfört med Pahlaviskriften som hade ett alfabet bestående av endast 14 bokstäver.

Även om det arabiska alfabetets brister hade diskuterats av lärda män som Hamzeh Esfahāni redan på 900-talet, och Abu Reyhān Biruni på 1000-talet, bör det betonas att det arabiska alfabetets oförmåga i att representera persiska språket är en relativt modern angelägenhet.

Irans möte med Europa vid förra sekelskiftet övertygade många i den konstitutionella revolutionens intelligentsia (1906-11) om att roten till analfabetism samt ekonomisk och kulturell underutveckling i Iran skulle vara den persiska skriften. Sedan dess har persiska skriften varit ett ständigt återkommande ämne inom de intellektuella kretsarna. De artiklar och böcker som har behandlat ämnet överstiger 350 i antal. Den persiska akademien har sedan den etablerades år 1935 sett det som en av sina huvuduppgifter att utarbeta regler för att hantera den persiska skriftens praktiska brister. Även fristående institutioner och individer har under åren lagt fram olika förslag som sträcker sig från smärre modifieringar av skrivreglerna till ett totalt skifte till ett annat alfabet.

Trots att det har gått en så lång tid sedan diskussionerna började, och trots att ämnet alltid har varit aktuellt, har inga drastiska förändringar skett. Jämför man samtida texter med texter från till exempel femtio år sedan, finner man ingenting som skulle peka på någon drastisk förändring, inte ens på skrivregelnivån. Men vi träffar fortfarande på böcker och artiklar prydda med samma varnande meningar om det akuta behovet av någon slags åtgärd som för mer än hundra år sedan. Denna situation kan till en viss del förklaras med faktorer som politisk instabilitet, det stora gapet mellan intelligentsia och staten, brist på verkställande institutioner och så vidare, men det är inte hela historien.

Studiet av persiska skriftens standardiseringsprocess i modern tid pekar även starkt på den vitala roll som icke-språkliga faktorer så som nationell identitet,

religion och tidsandan har spelat i denna process. Till och med de olika förslagen om ett totalt skifte till en annan skrift har varit starkt influerade av dessa faktorer, fast i motsatt riktning. Alfabetsreformer i Turkiet år 1929 och i vissa Sovjetrepubliker under 1920- och 1930-talet är mycket talande exempel på de icke-språkliga faktorernas roll. Att bryta med en oönskad identitet och viljan till att integreras, eller tvingas till en ny identitet har varit de avgörande motiven bakom dessa reformer.

Den senaste tidens informationsteknologi har återigen intensifierat diskussionerna kring den persiska skriftens brister och behovet av att hitta lösningar. Dagens forskningsarbete kring persiska skriften förs längs två riktlinjer: modifiering av den aktuella skriften och romaniseringen av alfabetet. Det första alternativet med modifiering av den aktuella skriften tillägnar sig utan tvekan störst utrymme.

Den aktuella debatten kring modifieringen av persiskans ortografi inleddes på 1990-talet av en oberoende förening av iranska författare, lingvister och datorprogrammerare vid namnet Šōrā-ye bāznegari dar šiveh-ye negāreš-e xatt-e fārsi (Rådet för studiet av persiska ortografins regler). Šōrā-ye bāznegaris skrifter och diskussioner publicerades i *Ādineh*, en kulturtidskrift som publicerades i Iran. Den grundläggande principen i Šōrā-ye bāznegaris förslag för modifieringen var att underlätta läsningen genom att låta de befintliga morfemen i ett och samma ord behålla sina ursprungliga former. Detta skulle göras genom att låta de befintliga morfemen stå isär från varandra med ett halv-mellanslag.¹ Detta sätt har kallats för *bi-fāšele-nevisi*, 'utan-mellanslag-skrivning'.

År 1990 återupptog den persiska akademien sin aktivitet efter ett långt i samband med den Islamiska revolutionen. Då etablerades en speciell avdelning för studiet av den persiska grammatiken och skriftsystemet. En av avdelningens viktigaste uppgifter var att studera och utarbeta konsekventa ortografiska regler för att kunna hantera vissa praktiska brister inom persiska ortografien. För detta etablerades Kommittén för studiet av ortografiska regler. År 2000 publicerade kommittén för studiet av ortografiska regler ett förslag: *Dastur-e xatt-e fārsi; matn-e pišnahādi-ye farhangestān-e zabān va dab-e fārsi* (1378). På sidan 12 har forskare och intresserade inbjudits att komma med förslag och kommentarer för att akademien ska kunna fastställa reglerna. Persiska akademins förslag har kritiserats för att inte vara konsekventa.

¹ Ctrl+? på tangentbordet

Akademins förslag är en modifierad version av bi-fāṣele-nevisi, som förslagits av Šōrā-ye bāznegari. Šōrā-ye bāznegari's föreslagna 'utan-mellanslag-skrivning' är mycket mer konsekvent, men det har i sin tur kritiserats för att vara extremt och att i vissa fall göra läsningen mer komplicerad än nödvändig.

Grundläggande begrepp

Vokal (واكه، مصوت): Vid vokaler finns det inte något hinder eller kraftig förträngning i svalg eller en fullständig avspärrning. Luften för fri passage, t.ex. a, e, u, o, i,... Vokaler är alltid tonande och bildar stavelsekärnan.

Vokaler kan uttrycka följande oppositioner utifrån längd, artikulationsställe och artikulationssätt:

Korta/långa → sil - sill, vet - vett

Främre/bakre → be - bad, bil - båt

Öppna/slutna → hal - bil, mat - mitt

Runda/orunda → hus - hatt, rot - fet

/y/ i ord som ty och syr är t.ex. en lång, rundad, sluten främre vokal.

Konsonant (همخوان، صامت): Vid konsonanter finns det på något ställe i munhålan eller svalget en kraftig förträngning eller en fullständig avspärrning, t.ex. k, p, t, f, s, ...

Konsonanter kan definieras utifrån artikulationssätt, artikulationsställe och stämbandston.

- **Till skillnad från vokalerna kan konsonanterna vara tonande eller tonlösa.**
- **Utifrån artikulationssätt delas konsonanterna grovt i följande grupper:** Klusil (p, b), affrikata (č, j), frikativ (f, v), tremulant (r), nasal (m, n) och lateral (l).
- **Utifrån artikulationsställe delas konsonanterna i följande grupper:** bilabial (p, b), labiodental (f, v), dental (t, d), alveolar (t i engelska *tea* or *d* i engelska *do*), retroflex (t i svenska *kort*), palatoalveolar (č, j, š), främre palatal (j i *jul*, *ja*), bakre palatal (k, g), uvular (q, ğ), faryngal (arabiska ح, ع) och laryngal (h i *hus* och *hatt*)

Fonem (واج): Minsta betydelseskiljande enhet i ett språk. Jämför orden *bil*, *pil*, *fil*, *mil*, *sil*. De har olika betydelse tack vare skillnad i ett enda ljud. /b/, /p/, /f/, /m/, /s/ i svenska är därför olika fonem.

Allofoner (واجگونه): Ett och samma fonem kan realiseras på flera olika sätt. Om dessa olika sätt inte orsakar en skillnad i betydelse då har vi med allofoner att göra. /k/ i svenska kan uttalas antingen aspirerat som i *kille* eller icke-aspirerat som i *sko*. Aspirationen leder inte till någon betydelseskilnad. Det finns inte ord

som skiljer sig i betydelse endast p.g.a. aspiration. Därför är aspirerat /k^h/ och icke-aspirerat /k/ allofoner. I thailändska är aspirationen däremot betydelseskiljande. Därför räknas aspirerat /k^h/ och icke-aspirerat /k/ som två olika fonem i thailändska.

När man då säger att någon enhet i språket är fonematisk, menar man att denna enhet leder till en skillnad i betydelse och att det finns minst två ord i språket som skiljer från varandra i betydelse på grund av denna enda enhet. Sådana par av ord kallas inom fonologin för *minimalpar*. För att avgöra om någonting är fonematiskt måste man kunna presentera ett *minimalpar*.

Bland de enheter eller egenskaper som kan vara fonematiska räknar man längd, artikulationssätt, artikulationsställe, aspiration, ton och betoning. När man säger att längden är fonematisk i ett språk menar man att det finns identiska ord som skiljer i betydelse endast på grund av skillnad i längden av en enda vokal, t.ex. *sill* /sil/ vs. *sil* /si:l/.

I ett språk som persiska är det artikulationsstället och artikulationssättet som är fonematisk i första hand, t.ex. /ba:xt/ vs. /bā:xt/, eller /to/ vs. /tu/.

Fonologi (واج شناسی): Fonologi är läran om språkljudens och prosodins funktion i kommunikationsprocessen; alltså hur språkljuden används för att förmedla betydelse.

Fonematisk (واجی، واج بنیاد): Ett ljud eller en prosodisk enhet är fonematisk om den orsakar skillnad i betydelse.

Termen används även för skrifter. En fonematisk skrift är en skrift som avspeglar språkets olika fonem. Svenska skriften är till största delen en fonematisk skrift. Finska och spanska räknas som de bästa exemplen på fonematiska skrifter.

Fonemisk transkription (واج نویسی): I en sådan transkription återger man alla befintliga fonem i originalskriften. När man transkriberar en persisk text och visar även alla korta vokaler som inte är markerade i originalet, tillämpar man fonematisk transkription.

Fonetisk transkription (آوانویسی): Man transkriberar med hjälp av IPA symbolerna.

Stavelse (هجاء): Består av en vokal, en vokal och ett till flera konsonanter: V, VC, VCC, CV,...

Morfem (تکواژ): Minsta betydelsebärande enhet i ett språk. Ett ord består av ett till flera morfem. Det finns två typer av morfem; fria eller bundna morfem.

Fria morfem är de morfem som kan stå självständiga och bundna morfem är de morfem som inte kan stå självständiga. I princip är ett språks alla lexem (grundformen av ett ord) fria morfem.

Ex.

Ordet *boll* består av två morfem → *bol*/*ar*. Båda morfemen bär en viss betydelse. Medan *bol* kan stå självständig, kan morfemet *-ar* som betyder plural inte göra det. *Bol* är därför ett fritt morfem och *-ar* är ett bundet morfem. *Bol* är alltså både ett morfem och ett lexem.

Ordet ثروت "rik" på persiska består av morfemen ثروت och مند. Ordet ثروت, som betyder rikedom, kan stå för sig själv, medan مند, som betyder innehavare, inte kan göra det.

Morfologi/formläran (صرف) : Läran om hur ord byggs upp av morfem. Morfologin kan delas upp i böjningsmorfologi och avledningsmorfologi. Den grundläggande skillnaden mellan böjning och avledning är att man genom böjning får fram olika ordformer av samma lexem, medan avledning ger upphov till nya lexem. Exempel på böjning är: talar, talade eller sjunger, sjöng. Exempel på avledning är att man genom att sätta ändelsen *-het* efter ett adjektiv som *uppriktig* bildar ett nytt substantiv *uppriktighet*.

Exempel på persiska:

Böjning: می خورم، می خوردم.... دختر، دخترها

Avledning: باغ، باغبان ... خوب، خوبی

Morfologisk (1- ساختوازی، صرفی، 2- تکوازی): I grammatiken kan man använda uttrycket "morfologisk markering", vilket betyder att ordet ändrar form efter den grammatiska funktion den får. Man säger t.ex. att kasus i persiska inte är morfologiskt markerat. Det betyder att substantiven har konstanta former och får inte olika former utifrån kasus.

Ord (واژه، کلمه، لغت): också lexem.

Syntax/satsläran (نحو، ساخت جمله، جمله بندی): Hur ord kombineras till större enheter som fraser, satser och meningar

Referenser:

Dahl, Östen. (1994), *Grammatik*, Lund.

Lundström - Holmber, Eva. & af Trampe, Peter. (1991), *Elementär fonetik*, Lund.

Persiska alfabetet

الفبای فارسی

Persiska skrivs med hjälp av det arabiska alfabetet plus 4 extra bokstäver. Persiska skriftsystemet är ett konsonantalt skriftsystem (خط صامت‌نما / خط همخوان‌نما) där konsonanterna (صامت‌ها / همخوان) är representerade, men inte alla vokaler (مصوت‌ها / واکه). Det skrivs från höger till vänster med undantag för siffror som skrivs från vänster till höger. Den persiska skriften (خط فارسی) består av två typer of tecken: primära tecken (نشانه‌های اصلی) och sekundära tecken (نشانه‌های ثانوی). De primära tecknen är 33 i antal och kallas för persiska alfabetet (الفبای فارسی) och de sekundära tecknen är 9 i antal och placeras vanligen under eller över de primära tecknen.

Till skillnad från arabiska visas korta vokaler i final position alltid och som följer: final /o/ med <و> och final /e/ or /a/ med <ه> <ا>. För att representera fonemen som finns i persiska, men inte i arabiska har 4 nya bokstäver skapats genom att lägga till punkter till redan existerande arabiska bokstäver. Punkter har lagts till , <j>, <z> and <k> för att representera persiska fonem /p/, /č/, /ž/, and /g/. När det gäller /g/, har punkterna under tidens lopp förvandlats till en kort streck kallad för *sarkeš* på persiska.

Om vilka bokstäver som endast förekommer i ord av arabiskt ursprung finns det olika åsikter om. Vissa forskare menar att det är bara ع ظ ط ض ص ح som förekommer i ord av arabiskt ursprung, medan vissa andra lägger även ق ک till listan. Alla är dock överens om att ط ق ص kan också förekomma i inlånade ord från turkiska så som i ett begränsat antal persiska ord.

PERSISKA ALFABETET

bokstavens naman	translitteration	initial position	medial position	final position	isolerad position
Hamze	'	ا / آ آن، اسب	ذ / و / ا / أ رئیس، لئیم، مؤمن، رؤیا، یأس، رأس	ئ / و / ا / أ متلائی، تلالو، منشاء	ء / ا جزء، مبدأ
Alef	ā	آ آب	ا / ا / ا مآخذ، دارا، نان	ا بقا	ا سرا
Be	b	ب باد	ب ابر، قبل	ب شب	ب آب
Pe	p	پ پاک	پ کوپال، سپاه	پ چپ	پ توپ
Te	t	ت تاب	ت قاتل، قتل	ت دست	ت صوت
Se	s	ث ثابت	ث اثر، مثل	ث حيث	ث ارث
Jim	j	ج جان	ج ناجی، نجات	ج رنج	ج موج
Če	č	چ چوب	چ کوچه، مچی	چ مچ	چ پارچ
He	h	ح حال	ح ساحل، محل	ح صبح	ح روح
Xe	x	خ خاله	خ ناخن، سخن	خ نخ	خ شاخ
Dāl	d	د دست	د بادام، پدر	د صد	د شاد
Zāl	z	ذ ذرت	ذ بازل، بذل	ذ کاغذ	ذ شاذ
Re	r	ر راه	ر تاریخ، سرد	ر پسر	ر مادر
Ze	z	ز زنگ	ز تازه، مزه	ز سبز	ز نیاز
Že	ž	ژ ژاله	ژ ارژنگ، پژمان	ژ کژی	ژ دژ
Sin	s	س سیب	س دست، مست	س مس	س داس
Šin	š	ش شب	ش دشت، کشتی	ش آتش	ش آش
Sād	š	ص صابون	ص ناصر، مصر	ص شخص	ص خاص

² Förekommer mycket sällan

Zād	z	ض ضرب	ض حاضر، محضر	ض مريض	ض مرض
Tā	t	ط طناب	ط باطن، خطاب	ط خط	ط خِطاب
Zā	z	ظ ظهر	ظ ناظم، نظم	ظ حفظ	ظ حفاظ
'Eyn	'	ع عمل	ع / ع باعث، معلم	ع مانع	ع شجاع
Ġeyn	ġ	غ غذا	غ / غ كاغذ، مغز	غ تبلغ	غ باغ
Fe	f	ف فصل	ف رفتن، گفتن	ف كيف	ف برف
Qāf	q	ق قند	ق باقی، بقا	ق حق	ق برق
Kāf	k	ك كتاب	ك / ك ساكت، يكتا	ك سبك	ك پاك
Gaf	g	گ گاو	گ / گ ناگاه، نگهبان	گ قشنگ	گ برگ
Lām	l	ل لازم	ل ناله، علم	ل گل	ل دل
Mim	m	م مادر	م نامه، عمل	م چشم	م نام
Nun	n	ن نام	ن لانه، قند	ن من	ن نان
Vāv	v, u	و وقت	و باور، جوان	و آهو	و دارو
He	h, e	ه هیچ	ه / ه راهنما، سهم	ه ئه، نامه	ه کره
Ye	y, i	ی یاد	ی سایه، سیب	ی می، سی	ی رای، بیکاری

SEKUNDÄRA TECKEN	
namn	beskrivning
zebar (fathe) َ	i final position kan visas med <ه> som i نه
zir (kasreh) ِ	i final position visas vanligen med <ه> som i نامه
piš (ammehz) ُ	i final position visas med <و> som i تو
sokun ٔ	
yā-ye kutāhء	liknar hamzeh, men är inte hamzeh
tašdid ّ	Alltid tillsammans med alef
tanvin ً	
tanvin ٍ	
tanvin ٔ	

Persiska skriftens egenskaper ویژگی‌های خط فارسی

Språkljuden

De flesta språkljuden är gemensamma mellan persiska och svenska. Det finns ett par ljud som finns i persiska och inte i svenska och tvärtom.

- Ljud som finns i persiska men inte i svenska:
/tʃ/, /ʒ/, /dʒ/ som i engelska orden "chair", "treasure" och "jazz"
/ξ/ och /θ/ som i tyska orden "achtung" och "freund"
- Ljud som finns i svenska, men inte i persiska: /ψ/, /œ/ och /O/ som i "myt", "hus" och "lök"
/l/ som i stationschef, sju, stjärna

Dessutom tillåter inte persiska konsonantgrupp i början av ett ord som i "skratta"

Persiska ortografins egenskaper

Det bör bara påpekas att de flesta av dessa egenskaper har i större delen av litteratur om persisk ortografi kallats för persiska ortografins brister. Dessutom har det semitiska konsonantala skriftsystemet har flitigt nämnts som roten till många av dessa brister. Några av persiska ortografins viktigaste egenskaper är som följer:

1) Persiska skrivs från höger till vänster

2) Räkneord skrivs från vänster till höger

3) Bruket av flera bokstäver för ett och samma fonem

/t/: تر i ت /tar/ 'blott' och طاهر i ط /tāher/ 'ren'.

/z/: زن i ز /zan/ 'kvinna', ذرت i ذ /zorrat/ 'majs', ضرب i ض /zarb/ 'multiplikation' and ظاهر i ظ /zāher/ 'utseende'.

/s/: ثبت i ث /sabt/ 'att registrera', سبب i س /sabad/ 'korg' and صبر i ص /sabr/ 'tålmod'.

/q/: قالب i ق /qāleb/ 'matrix' and غالب i غ /qāleb/ 'dominant'.

/ʔ/³: /ma'xaz/ 'källa' مأخذ, /'ārd/ 'mjöl' آرد, /'asb/ 'häst' اسب, /'esm/ 'namn' اسم i آ: /ro'yā/ 'dröm' رؤيا, /mas'ul/ 'ansvarig' مسئول, /joz/ 'del' جزء
ع i علم /'elm/ 'vetenskap', عمل /'amal/ 'handling', عاقل /'āqel/ 'förnuftig',
بعداً /ba'dan/ 'senare', /māne/ 'hinder' مانع.

/h/: /hākem/ 'guvernör' حاكم i ه, /hāšem/ 'personnamn' هاشم i ه.

/e/: /esm/ 'namn' اسم i ع, /nāme/ 'brev' نامه i ه.

/a/: /asb/ 'häst' اسب i آ, /na/ 'nej' نه i ه.

4) Bruket av en bokstav för att visa flera fonem och allofoner

för att visa /u/, /v/, /o/, /ō/: مور /mur/ 'myra', وام /vām/ 'lån', دو /do/ 'två' och روشن /rōšan/ 'ljus'.

för att visa /y/, /i/: يار /yār/ 'kompanjon' och پاری pari/ 'personnamn'.

för att visa /e/, /h/: خانه /xāne/ 'hem' och مشابه /mošābeh/ 'liknande'.

5) Att inte alltid visa korta vokaler

Detta kan leda till förekomsten av ord med liknande stavning men olika betydelser och olika uttal som i: مرد /mard/ 'man' and مُرد /mord/ 'han/hon dog', både vanligtvis skrivna som مرد.

6) Närvaron av olika typer av bokstäver

Bokstäver som inte skrivs ihop till vänster (اد ذر ز و).

Bokstäver som skrivs ihop till vänster (resten av alfabetet).

De flesta av bokstäverna har 2-4 olika former beroende på positionen i ordet

Till exempel:

ث, ت, پ, ب

خ, ح, ج, چ, ج, ج

ی, ن, م, ل, ق, ف, ض, ص, ش, س

گ, ک

غ, ع, ع, ع

ه, ه, ه

7) Närvaron av arabiska låneord och fraser som har behållit sin arabiska ortografi

Till exempel *hattā* 'även' حتى, *belqovveh* 'potentiellt' بالقوه.

8) Närvaron av diakritiska tecken som ibland visas och ibland inte

Till exempel: *tašdid*, *tanvin*, *sokun*, *yā-ye kutāh* 'shortened' ی or *hamze* and *madd*.

³Det finns olika åsikter om den glottala klusilens status som fonem i persiska. Av praktiska anledningar har det gemensamma ljudet i dessa ord visats med /ʔ/.

9) I vissa ord uttalas inte و efter خ. Detta و kallas för *vāv-e ma'duleh* i Persiska.

Till exempel: خواستن /x^vāstan/ 'att vilja', خویش /x^viš/ 'själv' och خواهر /x^vāhar/ 'syster'.

10) Bokstäver som skiljer sig från varandra genom antal prickar och deras placeringar samt tandade bokstäver

Till exempel:

ث ت پ ب

چ ج خ ح

ژ زر

ذ د

ض ص

ظ ط

غ ع

ق ف

گ ک

ش س

Övning 1. Skriv följande ord med persiska bokstäver

1. bār, tār, yār, pāre, ṣār	
2. dāl, zāl, dām, zāt	
3. °eyn, ġeyn, °eyb, ġeyb	
4. °āmel, ḥāmel, āmāde	
5. eyvān, heyvān	
6. zanbur, zāreb	
7. zālem, zāhed	
8. abr, asb, ārd, °elm	
9. ḥāmele, hame, noh	
10. ṣābet, sabad	

Övning 2. Transkribera följande ord

	1. بار، تار، يار، پاره، ثار
	2. تَب، بَد، يَك، پول، تَبْت
	3. ياد، باد، تيم، ثالث، پير
	4. دال، زال، دَم، دَم، لذِيز
	5. عِين، غِين، عامِل
	6. غَم، عَمّ، غار، عار
	7. اِيوان، اِسْم، نامه
	8. ابراهيم، خانه، عِلْم
	9. عَمَل، اَبْر، نه، نُه
	10. خوش، خويش، خواهر، خوردن

Facit, Övning 1

1. بار، تار، يار، پاره، ثار
2. دال، ذال، دام، ذات
3. عين، غين، عيب، غيب
4. عامل، حامل، آماده
5. ايوان، حيوان
6. زنبور، ضارب
7. ظالم، زاهد
8. ابر، اسب، آرد، علم
9. حامله، همه، نه
10. ثابت، سبد

Facit, Övning 2

1. Bār, tār, yār, pāre, sār
2. tab, bad, yek, pul, sabt
3. yād, bād, tim, sales, pir
4. dāl, zāl, dam, dom, laziz
5. °eyn, ġeyn, °āmel
6. ġam, °amm, ġār, °ār
7. eyvān, esm, nāme
8. Ebrāhim, xāne, °elm
9. °amal, abr, na, noh
10. x^voš, x^viš, x^vāhar, x^vordan

Ordgräns, hop- och särskrivning i persisk

مرز واژه‌ها ، پیوسته‌نویسی و جدانویسی در خط فارسی ortografi

Hop- och särskrivning i persiska refererar inte till samma innebörd som i språk som svenska och engelska. Närvaron av bokstäver som kan ta olika former (initial, medial och final), närvaron av bokstäver som kan skrivas ihop till höger men inte till vänster, närvaron av tandade bokstäver (*horuf-e dandānedār*) ^سش, och de estetiska implikationerna ger alla begreppen hop- och särskrivning andra proportioner än i engelska och svenska.

Så som andra ortografier är persisk ortografi beroende av att kunna analysera skriftliga utsagor till dess beståndsdelar. Även om en utsaga består av både större och mindre beståndsdelar så är "ord" den viktigaste enheten, men vad är ett "ord"? Hur kan vi definiera begreppet "ord"? I *Encyclopaedia of Language and Linguistics*, Fudge⁴ skriver:

It is normally assumed that words are units which would be set off by spaces in the written form of the language concerned. This, however, begs the question of why spaces should be inserted at certain points rather than others, a question that needs to be answered in terms of phonological properties, that is, on the basis of what happens in speech.

Crystal⁵ definierar word som: "A unit of expression which has universal intuitive recognition by NATIVE SPEAKERS, in both spoken and written language". Han betonar att denna definition i praktiken inte är tillräcklig för att kunna identifiera ett ord och dess gräns och inte kan appliceras konsekvent. Han frågar sedan: "is a unit such as *washing machine* two words, or is it one, to be written *washingmachine*? [...] is *the* a word in the same sense as is *chair*?"⁶

Milāniān⁷ hävdar att vad som ger ett ord dess säregna position inte är dess form utan dess funktion. Ett ord är enligt Milāniān en solid betydelsebärande enhet som väljs av språkanvändaren; en enhet där den syntagmatiska axeln möter den paradigmatiske axeln. Strukturellt kan enheten vara enkel, avledd eller sammansatt.

Crystal nämner flera kriterier för identifieringen av ett ord i tal som kan tillämpas på skriftspråket:

⁴ Fudge, E. C. (1994), "Word, Phonological" in Asher, R. E. (ed.), *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, Vol. IX, p. 5007, Oxford

⁵ Crystal, D. (1997), *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, Oxford, p. 419

⁶ The same unit in Swedish is written as one word 'tvättmaskin', and in Persian as two words in genitive construction, *māšīn-e lebās-šuyī* ماشین لباسشویی.

⁷ Milāniān, H. (1350), "Kalame va marz-hā-ye ān dar zabān va xaṭṭ-e fārsī" in *Majalle-ye dāneškade-ye adabiyāt va ʿolum-e ensāni*, No. 77, pp. 70-71

One is that words are the most stable of all linguistic units, in respect of their internal structure, i.e. the CONSTITUENT parts of a complex word have little potential for rearrangement [...]. A second criterion refers to the relative 'uninterruptibility' or COHESIVENESS of words, i.e. new elements (including pauses) cannot usually be inserted within them in normal speech: pauses, by contrast, are always potentially present at word boundaries. A criterion which has influenced linguists' views of the word since it was first suggested by Leonard Bloomfield is the definition of word as a 'minimum free form', i.e. the smallest unit which can constitute, by itself, a complete utterance [...]. On this basis, *possibility* is a word, as is *possible* [...], but *-ity* is not (nor would any AFFIX be). Not all word-like units satisfy this criterion, however (e.g. *a* and *the* in English), and how to handle these has been the subject of considerable discussion.

Dessa kriterier kan även tillämpas på persiska, men det finns särdrag i persisk ortografi som kräver närmare hänsynstagande. Utas hävdar att det är en ganska svår uppgift att bestämma en allmängiltig definition av ett "ord" i alla språk, men betonar "for Persian we cannot even use the escape offered by orthographic criteria". Som andra ortografier utnyttjar persisk ortografi, fonologiska, morfologiska och syntaktiska kriterier för att identifiera ett ord. Problemet är att det inte alltid är så lätt att bestämma de avgörande kriterierna.

Ett fonologiskt kriterium är ordbetoning. Till skillnad från svenska och engelska, i vilka det finns både primär och sekundär betoning, så finns det i nästan alla persiska ord en enda betonad stavelse⁸, oavsett ordet är enkelt, avlett eller sammansatt. Milāniān⁹ påpekar att det som gör adjektivfrasen *bi-āb-o-^calāf*¹⁰ 'utan-vatten-och-gräs' i frasen *biyābān-e bi-āb-o-^calāf*¹¹ 'torr öken' till en solid enhet är att den innehåller en enda betonad stavelse. Samma sak gäller för *né-mi-rav-am*¹² 'Jag går inte', men Utas¹³ skriver: "this would have far-reaching consequences for the handling of elements such as the short prepositions, the enclitical verbs and pronouns and the conjunction *u*". När det gäller persisk ortografi är det inte så lätt att känna igen ett "ord" endast utifrån ordbetoning.

Ett annat fonologiskt kriterium är paus. Det finns alltid möjlighet att göra en paus mellan två ord. I ett språk som persiska finns det möjlighet att göra paus efter sista stavelsen som oftast är betonad. I de fall där enklitiska suffix är inblandade, flyttas dock ordbetoningen till andra stavelser. I ett ord som

⁸ vanligtvis på sista stavelsen

⁹ Milāniān, H. (1350), sid. 72

¹⁰ Prefix+substantiv+konjunktion+substantiv

¹¹ Substantiv+genitiv markör+prefix+substantiv+konjunktion+substantiv

¹² Negation+prefix+verb+person ändelse

¹³ Utas, B. (1978), sid. 11

daftári 'ett kontor' eller *daftáraš* 'hennes kontor' flyttas t.ex. betoningen till näst sista stavelsen. Ska vi räkna det som ett enda ord eller som två ord?

Det får inte glömmas att persiska, liksom alla andra språk, består av två typer av ord: innehållsord och formord. Formord är de ord som saknar betydelse och endast markerar grammatiska strukturer.¹⁴ Substantiv, adjektiv och verb hör till första gruppen och pronomen, prepositioner och konjunktioner hör till den andra gruppen. Formord saknar i allmänhet och i persiska i synnerhet betoning. Om ordgräns definieras utifrån ordbetoning skulle detta innebära en hopskrivning av formordet med det föregående eller efterföljande betonade ordet. Detta tillämpas dock varken i persiska eller i språk som engelska och svenska.

På den morfologiska nivån, är det möjligt att känna igen ett ord oavsett om det är enkelt, avlett eller sammansatt genom att försöka byta ut det mot ett enkelt ord på den paradigmatiske axeln. Ta som exempel ordet *zan-pedar* 'styvmor' i *zan-pedar-am āmad* 'Min styvmor kom' vs. *zan-e pedar* 'faders fru' i *zan-e pedaram āmad* 'min faders fru kom'. Det sammansatta ordet *zan-pedar* kan bytas ut mot ett enkelt ord som *x'āhar* 'syster', *barādar* 'bror' osv. De integrerade orden i *zan-e pedar* kan bytas ut mot två helt nya ord. t.ex., *x'āhar-e dust-am āmad* 'min väninnas syster kom'. Torts att *zan-pedar* har en enda betoning, tillämpas särskrivning på ordet. Särskrivningen kan tillämpas antingen med ett helt mellanslag eller ett halvmellanslag.¹⁵

På den syntaktiska nivån, markeras ett ord på basis av dess sammanhållning och dess begränsade potential till omställning. Detta kan testas genom att försöka flytta underordnade morfem och se om det är möjligt att placera dem mellan de befintliga orden. *Kār-xāneh* 'fabrik' är ett sammansatt substantiv som består av två fria morfem: *kār* 'arbete' and *xāneh* 'hus'. För att testa och se om detta sammansatta ord är en solid enhet, Milāniān¹⁶ tillämpar två test med hjälp av pluraländelsen *-hā* och det demonstrativa pronomenet *in*.

Den enda möjliga sekvensen är: *in kār-xāneh-hā* 'dessa fabriker', *kārxāneh-hā* 'fabriker' or *in kārxāneh* 'denna fabrik'. Sekvenser som **kār-hā in-xāneh* eller **kār-hā-xāneh* eller **kār in xāneh* är inte möjliga. Samma test kan tillämpas på avledda ord.¹⁷

¹⁴ Dahl, Ö. (1982), *Grammatik*, Lund, sid. 23

¹⁵ Ctrl+? på tangentbordet

¹⁶ Milāniān, H. (1350), sid. 77

¹⁷ I persiska finns det genitivkonstruktioner som har omvandlats till sammansatta ord där genitivmarkören har försvunnit. Vid dessa fall är det möjligt att placera underordnade morfem i mitten. Ett exempel är *kār-e dasti* 'hantverk' som har omvandlat till *kārdasti*. Två olika pluralformer är därför möjliga: *kārhā-ye dasti* or *kārdasti-hā*.

Samma kriterium bör kunna appliceras på ortografin. Tänk er nu att ni har tydliga kriterier för att avgränsa ord. Det viktigaste instrumentet för att markera ett ord i skriften är det blanka mellanrummet. Men i en skrift som persiska där det finns bokstäver som inte kan skrivas ihop till vänster, och som automatiskt följs av ett blankt mellanrum, är det inte problemfritt att räkna det blanka mellanrummet som ett instrument för att markera ordgränsen.

En högre precision är därför nödvändig, speciellt i handskrivna texter. Det är också anledningen till att termer som *jodā-nevisi* 'särskrivning' och *peyvaste-nevisi* 'hopskrivning' behöver omdefinieras i den persiska ortografins kontext. Det är just persiska ortografins säregna egenskaper som föder termer som *bi-fāsele-nevisi* 'utan mellanrum skrivning' (särskrivning med ett halvmellanslag). I många ortografier baserade på latinskt alfabet, refererar sär- och hopskrivning inte till samma koncept som i persisk ortografi. Inom persisk ortografi är *Bi-fāsele-nevisi* densamma som hopskrivning i svenska, medan *jodā-nevisi* motsvarar ett system som tillämpas på de flesta sammansatta ord i engelska. För att förstå det bättre kan vi jämföra 'tvättmaskin' i svenska med 'washing machine' i engelska. Svensk ortografi tillåter inte särskrivning av ordet, medan både engelska och persiska gör det. Det är den dominerande agglutinerande strukturen av persiska i kombination med närvaron av bokstäver som inte kan skrivas ihop till vänster som gör det nödvändigt att omdefiniera dessa termer inom den persiska ortografins kontext.

Utgångspunkten för alla dessa tre principer är språkets morfem; den minsta betydelsebärande enheten i språket. Morfemen är av två olika slag: bundna och fria. Bundna morfem kan inte stå självständiga. Ordet *ollar*, t.ex., består av två morfem: *oll+ar*. Medan *oll* är ett fritt morfem som kan stå för sig själv, är *-ar* ett bundet morfem som inte kan stå självständigt och är beroende av *oll*. Den omedelbara logiska slutsatsen är att hopskrivning bör tillämpas på alla ingående morfem i ett ord. Denna enkla regel orsakar dock stora problem inom persisk ortografi. Faktum är att nästan varje avlett och sammansatt persiskt ord ställer skrivaren inför valet mellan den ena eller den andra principen.

Anhängare till hopskrivning menar att alla ingående morfem i ett ord hör ihop och bör skrivas ihop som en solid enhet. Det finns dock fall där man av estetiska och pedagogiska skäl behöver tillämpa särskrivning, bl.a. på ord som innehåller många *dandāne* 'tandning', t.ex. زیست شناسی vs. زیستشناسی *zistšenāsi* 'biologi'.

Den viktigaste utgångspunkten för anhängare av särskrivning är de estetiska och pedagogiska skälen med mottot: "undvik att skriva ihop alla befintliga morfem i

ett ord". Det betyder inte att särskrivning kan eller bör tillämpas på alla morfem. Ett problem med en sådan utgångspunkt för särskrivning är att det inte speciellt betonar att alla morfem i ett ord hör ihop. Ett resultat av detta är att särskrivna morfem ibland kan stå så långt ifrån från varandra att läsningen blir svår. Detta är naturligtvis inte en inneboende brist inom särskrivning i sig, men eftersom relationen mellan morfemen inte fokuseras kan sådana problem uppstå.

Bi-fāṣele-nevisi är ett försök att möta både kraven genom att bygga en bro mellan hop- och särskrivning. Denna modell som presenterades på 1990-talet, bygger på att låta de befintliga morfemen i ett ord att stå isär, men mycket nära varandra genom ett halvmellanslag istället för ett helt mellanslag. På så sätt bibehålls originalformen av de ingående morfemen samtidigt som ordets helhet är inte brutet. Syftet med detta förslag är, enligt initiativtagarna, att underlätta läsningen genom att skapa en omedelbar länk till den semantiska nivån. Det finns dock fall där systemet kan ha en negativ effekt på läsningen.

Jämfört med hop- och särskrivning är *bi-fāṣele-nevisi* inte ekonomisk. Att infoga ett halvt mellanslag mellan alla morfem är tidskrävande. Alla dessa förslag har sina för- och nackdelar, men ingen av dem ensamt kan möta den persiska ortografins alla krav.

Urval av ortografiska parametrar

Persiska ortografins problem delas vanligtvis upp i två huvuddelar: de persiska ordens ortografi och de inlånade arabiska ordens ortografi. Generellt visar den persiska ortografin en tendens till att tillämpa rådande ortografiska konventioner på inlånade arabiska ord. Det är bara i få fall, där hela den arabiska konstruktionen är inlånad. Dessutom låter man ordet behålla den ursprungliga formen enligt arabiska ortografins konventioner där icke-språkliga faktorer är inblandade: t.ex. när man citerar fraser ur Koranen eller vid återgivandet av vissa heliga namn. I den här kursen ägnas ett kapitel åt inlånade arabiska ordens ortografi. Detta gäller även placeringen av *hamze* som avhandlas under ett kapitel för sig.

I denna kurs diskuteras de ortografiska parametrar som har tagits upp i Persiska akademins manual: *Dastur-e xatt-e fārsi: moṣavvab-e farhangestān-e zabān va adab-e fārsi* (1385) och som tagits upp i andra handböcker, bl. a. följande tre referenser som räknas bland de viktigaste inom persisk ortografi.

1. *Šiveh-nāmeḥ*¹⁸: *virāyeš-e dovvom* (1375), Markaz-e našr-e dānešgāhi, Tehran.
2. *Šiveh-nāmeḥ-ye negāreš* (1378), Morteżā Kākhi, Tehran.
3. *Emlāy-e fārsi: pišnahād beh maqām-e farhangestān* (1337), Ahmad Bahmanyār.

Morfem som alltid skrivs ihop med föregående morfem har inte tagits upp i kursen. Exempel på sådana morfem är adjektiv- och substantivbildande morfemet *-i/ی* som i *ābil* آبی 'blå' och *xubil* خوبی 'godhet', och substantivbildande *-eš* i ord som *kušeš* کوشش 'strävan'. Det är oftast avledda morfem som börjar på konsonant som kan skrivas isär. De räknas ha större kapacitet för att skrivas isär som *-bān* i ordet *bāgbān* باغبان 'trädgårdsmästare'.

Verbprefixen *be-* och *ne-/na-* (konjunktiv, imperativ, and negation) är inte heller inkluderade. I modern persiska skrivs dessa prefix alltid ihop med verbet och nästan alla handböcker rekommenderar hopskrivning. Det bör dock påpekas att särskrivning av dessa verbprefix är förekommande i klassiska texter.

Varje kapitel inleds med Persiska akademins rekommendationer om en viss ortografisk parameter. Variationer diskuteras och den dominerande tendensen beträffande en viss parameter presenteras utifrån den senaste statistiska

¹⁸ Den är också känd som *Šiveh-nāmeḥ-ye markaz-e našr-e dānešgāhi*.

undersökningen av moderna persiska texter.¹⁹ Undersökningen bygger på 162 sidor från olika typer böcker under perioden 1990-2000.

Ortografiska parametrar som har tagits upp av Persiska akademien

Demonstrativa pronomen: <i>in, ān, hamin, hamān</i>	ضمایر اشاره: این، آن، همین، همان
Prepositionen <i>be-</i>	حرف اضافه: به
Pluraländelsen <i>-hā</i>	نشانه‌ی جمع: ها
Prefixet <i>mi-</i> och <i>-hami</i>	پیشوند فعلی می / همی
Pronomenet <i>če</i> och pronomenet och konjunktionen <i>ke</i>	ضمیر چه و ضمیر و حرف ربط که
Morfemet <i>-rā</i>	نشانه‌ی را
Prefixet/adverbet <i>ham-/ ham</i>	پیشوند و قید: هم
Pronominalsuffixen <i>-am, -at, -aš, -emān, -etān, -ešān</i>	ضمایر ملکی، اضافی و مفعولی متصل امام، اتات، اش/ش، مان، تان، شان
<i>Ezāfe</i>	اضافه یا کسره‌ی اضافه
Komparativ/superlativ <i>-tar/ -tarin</i>	نشانه‌ی صفت عالی و تفضیلی: تر / ترین
Kopulan <i>budan</i> ; personändelser <i>-am, -i, -ast, -im, -id, -and</i>	صورت متصل فعل ربطی بودن ام، ای، است، ایم، اید، اند
Obestämt <i>-i</i> och substantiv-/adjektivbildande <i>-i</i>	یای نکره، مصدری و نسبی ی
Avledda ord	واژه‌های مشتق
Sammansatta ord	واژه‌های مرکب
Placeringen av <i>hamze</i>	نشانه‌ی همزه
Ord av arabiskt ursprung	واژه‌ها و عبارات وام‌گرفته‌شده از عربی
Tanvin, tašdid, korta vokaler och ord med en medial 'vu' stavelse	تنوین، تشدید، اعراب‌گذاری و واژه‌های دارای هجای میانی «-و-»

¹⁹ Hashabeiky, Forogh. (2005), *Persian Orthography: Modification or Changeover (1850-2000)*, Uppsala, Chapter 7 Corpus investigation, pp. 172-188.

Verbalprefixen *mi-* och *hami-*

پیشوندِ می و همی

Persiska akademins rekommendation: Särskrivning²⁰ bör tillämpas på *mi-* och *-hami*, t.ex. همی گوید \ می رود

I klassiska texter så väl som i moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen. Ibland förekommer båda formerna i en och samma text, till och med på en och samma rad. Samtida persiska texter, producerade under de senaste 20 åren, visar dock mycket större konsekvens. Enligt den nämnda statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 1126 (99 %) fall utav de befintliga 1136 i undersökningen och hopskrivning på 10 (1 %). 9 fall av dessa 10 hopskrivna prefix förekommer i en och samma bok som inte heller visar någon större konsekvens i ortografin. I samma bok har särskrivning tillämpats på 16 fall av *mi-*. Det sista fallet av hopskrivning förekommer vid återgivningen av talspråket i ordet میاد "hon/han kommer".

²⁰ Med särskrivning av prefix och suffix menar man särskrivning med ett halvmellanslag mellan de ingående morfemen. Det är viktigt att infoga ett halvmellanslag för att markera att de befintliga morfemen hör ihop. Ett helt mellanslag infogar man mellan två självständiga ord inklusive vissa formord.

Halvt mellanslag i persiska word → Ctrl+?

ÖVNING 1, mi- och hami-

Skriv följande meningar på persiska och tillämpa särskrivning där det behövs²¹. Koncentrera er på prefixen *mi-* och *hami-* :

1. *Čānd ruzi bud ke bu-ye pāyiz mi-āmad.*
"Sedan några dagar tillbaka doftade det som höst"
2. *Kasi dar kuče nabud va šedā-ye pāyi-ham nemi-āmad.*
"Ingen var i gränden och det hördes inte heller några fotsteg"
3. *Nāder nešaste bud va gerye mi-kard.*
"Nāder satt och grät"
4. *X'āhar-am x'āb-aš mi-āmad.*
"Min syster var sömnig"
5. *Mādar-am istāde bud va bā barādar-am ħarf mi-zad.*
"Min mor stod där och pratade med min bror"
6. *Ĥamid emruz nemi-ād.*
"Ĥamid kommer inte idag".
7. *Man čašm-hā-yam-rā mi-bandam.*
"Jag sluter mina ögon".
8. *Māhi kučulu šenākonān mi-raft o fekr mi-kard.*

²¹ Alla ställen i ordet där man behöver välja mellan särskrivning eller hopskrivning har markerats med ett bindestreck. Bortse från bindestrecket mellan huvudordet och *ezafe*.

"Den lilla fisken simmade och tänkte".

9. *Māhi kučulu garmi-ye āftāb-rā bar pošt-e x'od hess mi-kard va qovvat mi-gereft.*

"Den lilla fisken kände solen på sin rygg och fick styrka".

10. *Yek-jā āhuyi bā^c ajale āb mi-x'ord.*

"På ett ställe drack ett rådjur brådslande.

11. *Soleymān xān bā mizbān-e x'od varaq-bāzi mi-kard.*

"Soleymān Xān spelade kort med sin värd".

Tillämpa hopskrivning på *mi-* i följande meningar. Kommentera gärna! Vilken form skulle ni föredra.

12. *Pari dast-aš-rā piš az gāzā nemi-šost.*

"Pari tvättade inte sina händer innan hon skulle äta"

13. *Gorbe nešaste bud va panje-hā-yaš-rā mi-lisid*

"Katten satt där och slickade på sina tassar"

14. *Man in-hame pul-rā nemi-šemoram*

"Jag räkna inte så mycket pengar"

Facit; Övning 1, mi- och hami-

1.	چند روزی بود که بوی پاییز می آمد.
2.	کسی در کوچه نبود و صدای پایی هم نمی آمد.
3.	نادر نشسته بود و گریه می کرد.
4.	خواهرم خوابش می آمد.
5.	مادرم ایستاده بود و با برادرم حرف می زد.
6.	حمید امروز نمیاد.
7.	من چشم هایم را می بندم.
8.	ماهی کوچولو شناکنان می رفت و فکر می کرد.
9.	ماهی کوچولو گرمی آفتاب را بر پشت خود حس می کرد و قوت می گرفت.
10.	یک جا آهویی با عجله آب می خورد.
11.	سلیمان خان با میزبان خود ورق بازی می کرد.
12.	پری دستش را پیش از غذا نمی شست.
13.	گرچه نشسته بود و پنجه هایش را می لیسید.
14.	من این همه پول را نمی شمرم.

Pluraländelsen *-hā*

نشانه‌ی جمع

Persiska akademins rekommendation: Både särskrivning och hopskrivning kan tillämpas på *-hā*. Vid följande fall bör dock särskrivning tillämpas:

- Vid inlånade ord från andra språk, t.ex. فرمالیست‌ها /*formalist-hā*/ 'formalister'.
- Vid ord där det finns mer än tre tandningar.
- Vid ord som slutar på ط och ظ
- Vid ord som slutar på stumt /-h/, t.ex. میوه‌ها /*mive-hā*/ 'frukter'.
- När en personnamn är inblandat, t.ex. فردوسی‌ها /*Ferdōsi-hā*/ 'Ferdosier'.

OBS! Deltagare i denna kurs uppmanas tillämpa särskrivning. Undantag bör göras endast för آنها/اینها *ānhā/inhā*.

I klassiska texter så väl som i moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen. I både klassiska och lite äldre moderna texter tillämpas hopskrivning även på ord som slutar på vad som kallas för *hā-ye geir-e malfuz* "stumt h" på persiska, t.ex. جامه‌ها istället för جامه‌ها *jāme-hā* 'kläder'. Den typen av hopskrivning har helt försvunnit från senare moderna texter. Särskrivning av آنها och اینها är inte helt ovanligt och vissa väljer det för att undvika onödiga undantag.

Hop- och särskrivning av pluraländelsen *-hā* kan förekomma i en och samma text, till och med på en och samma rad. Vad som i sådana "blandtexter" styr valet mellan hop- eller särskrivning är i regel huvudordets längd. Hopskrivning tillämpas oftare på en- och tvåstaviga ord än på flerstaviga ord. En annan styrande faktor är närvaron av bokstäver med tandningar (حروف دندانه‌دار) så som س och ش. Särskrivning i sin tur tillämpas oftare på ord som innehåller sådana tandade bokstäver. Nutida persiska texter visar dock mycket större

konsekvens. Med få undantag tillämpar man antingen särskrivning eller hopskrivning.

Enligt den nämnda statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 337 (53.5 %) fall utav de 628 befintliga fallen och hopskrivning på 291 (46.5 %) stycken. I de flesta texter kunde man observera konsekvens i tillämpningen av den ena eller den andra principen.

ÖVNING 1, pluraländelsen -hā

Skriv följande meningar på persiska och tillämpa hop- eller särskrivning enligt persiska akademins rekommendation på verbprefixet *mi-* och pluraländelsen *-hā*.²²

- Yek-sāl-e piš ketāb-e ham-sāye-hā rā x'āndam.*
"Jag läste boken hamsāye-hā för ett år sedan".
- Kafš-hā-yaš-ra mi-pušad.*
"Hon tar på sig sina skor".
- ketāb-hā rā ru-ye miz mi-gožārad va mi-ravad.*
"Hon lägger böckerna på bordet och går därifrån".
- In-hā rā midānim.*
"Dessa kan vi"
- Māhi-ye kučulu digar bā ān-hā harfi nadāšt.*
"Lilla fisken hade inget mer att säga till dem"
- Muhā-ye saraš guš-hā-yaš-rā pušānde bud.*
"Håret på huvudet hade täckt öronen".
- Angošt-hā-yam dard mi-kard.*
"Jag hade ont i fingrarna"
- Arusakhā rā be man dād o raft.*
"Hon gav mig dockorna och gick"
- Polis-hā be mardom mi-goftand beravand kenār.*
"Poliserna sa till folk att gå åt sidan".
- Qesmat-hā-ye bozorgi az šahr zir-e āb rafte bud.*
"Stora delar av staden hade gått under vatten".

²² Glöm inte halvt mellanslag vid suffix, prefix och sammansatta ord och helt mellanslag mellan självständiga ord och formord.

Facit, Övning 1, Pluraländelsen -hā

1.	یک سال پیش کتابِ همسایه‌ها را خواندم.
2.	کفش‌هایش را می‌پوشد
3.	کتاب‌ها را روی میز می‌گذارد.
4.	اینها را می‌دانیم.
5.	ماهی کوچولو دیگر با آنها حرفی نداشت.
6.	موهای سرش گوش‌هایش را پوشانده بود.
7.	انگشت‌هایم درد می‌کرد.
8.	عروسک‌ها را به من داد و رفت.
9.	پلیس‌ها به مردم می‌گفتند بروند کنار.
10.	قسمت‌های بزرگی از شهر زیر آب رفته بود.

Prepositioner

حرف اضافه

Som formord skrivs alla prepositioner på persiska som självständiga enheter med ett mellanslag från föregående och efterföljande ord. Några exempel på persiska prepositioner är: برای، به، از، در، با، بر. Ett undantag är *be-* på vilket både hop- och särskrivning har tillämpats i moderna texter så väl som i klassiska texter. En förklaring kan vara att *-be* har flera olika funktioner. Förutom att vara preposition är det adjektivbildande, adverbialbildande, och preverb. Som preverb skrivs *be-* alltid ihop med verbet. *Be-* i *bejoz* "utan" och i *bexeyr* i fraser som *ruz bexeyr* "god dag", *šab bexeyr* "god kväll" skrivs också nästan alltid ihop.

Persiska akademins rekommendation: Hopskrivning bör tillämpas på adjektivbildande *be-* som i *bexrad* "förnuftig", *benām* 'känd' och på *be-* i klassiska och formella prepositionsfraser som *bedu* "till honom/henne", *bedin* "till den här", *bedān* "till den där", *bedišān* "till dem". Särskrivning bör tillämpas på *be-* som preposition, på adverbialbildande²³ *be-* som i *be-sorfat*, på *be-* i sammansatta verb som *be-sar bordan* "tillbringa" och *be-* i sammansatta adverb som *be āvāz-e bolnd* "högljutt" och på *be-* som konjunktion mellan två liknande ord *xāne be xāne* "hus till hus" och *dar be dar* "dör till dör". Det initiala *be-*et i arabiska konstruktioner som *be^ēeyne* 'exakt, precis' och *bešaxše* 'personligen' är inget persiskt *be-* och skrivs därför alltid ihop med efterföljande ord.

Enligt den statistiska undersökningen har särskrivning tillämpats på 987 fall (91.5 %) utav de befintliga 1080 fallen och hopskrivning på 93 (8.5 %) fall. De flesta fallen av hopskrivna *be-* sammanstämmer med Persiska akademins rekommendationer. Det har dock förekommit hopskrivning av adverbial *be-* som i *bezudi* "snart". Det bör bara påpekas att 50 fallen av dess hopskrivningar har förekommit i endast fyra av de undersökta texterna.

²³ Ett halvtmellanslag bör infogas mellan adverbialbildande *be-* och huvudordet.

ÖVNING 1, Prepositioner

Skriv följande meningar på persiska. Tillämpa hop- eller särskrivning på *be-*, *mi-* och *-hā* utifrån Persiska akademins rekommendationer:

1. *Mard be-šomāre negāh mi-konad.*
"Mannen tittar på numret."
2. *Sā'at-e divāri-ye bozorgi be-divār kubide šode.*
"En stor väggklocka sitter uppspikad på väggen."
3. *Hame-ye šandali-hā, be-joz do tā, dar tašarrof-e montažerān ast.*
"Alla stolar, utom två, är upptagna av väntande"
4. *Jame-dār be-ārāmi mi-āyad.*
"Vaktmästaren kommer lugnt fram."
5. *U nevisande-ye be-nāmi ast.*
"Hon är en känd författarinna."
6. *Amma saranjām az dozdidan-e negāh be-tang mi-āyad.*
"Men till slut blir han trött på de förstulna ögonkasten."
7. *Be češm-hā-ye pirmard negāh mi-konad.*
"Han tittar in i den gamle mannens ögon."

8. *In-hā rā nabāyad be-nevisand, zan-hā rā xarāb mi-konad.*
"Sådana här borde man inte skriva. Det leder kvinnorna i fördärvet."

9. *Jāme-dār negāhi be-zang mi-andāzad va mi-ravad be-ṭaraf-e nomre-ye hašt.*
"Vaktmästaren kastar en titt på nummertavlan och går mot hytt nummer åtta."

10. *Be-din tartib hame čiz be-xubi piš raft.*
"På så sätt gick allting bra."

11. *Safar be-xeyr.*
"Trevlig resa."

Facit, Övning 1, Prepositionen be-

1.	مرد به شماره نگاه می‌کند.
2.	ساعتِ دیواری بزرگی به دیوار کوبیده شده.
3.	همه‌ی صندلی‌ها، بجز دوتا، در تصرف منتظران است.
4.	جامه‌دار به آرامی می‌آید.
5.	او نویسنده‌ی بنامی است.
6.	اما سرانجام از دزدیدن نگاه به تنگ می‌آید.
7.	به چشم‌های پیرمرد نگاه می‌کند.
8.	اینها را نباید بنویسند، زن‌ها را خراب می‌کند.
9.	جامه‌دار نگاهی به زنگ می‌اندازد و می‌رود به طرف نمره‌ی هشت.
10.	بدین ترتیب همه چیز به‌خوبی پیش رفت.
11.	سفر بخیر!

Postpositionen/morfemet/partikeln *-rā* نشانه‌ی را

Persiska akademins rekommendation: Särskrivning²⁴ bör tillämpas på partikeln *-rā*, med undantag för *čerā* "varför".

I klassiska texter så väl som i lite äldre moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen.

Enligt den nämnda statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 507 (94 %) fall utav de befintliga 539 fallen och hopskrivning på 32 (6 %) fall. Alla fall av hopskrivning har tillämpats på *čerā* "varför", *marā* "mig", *zirā* "därför" och *ānrā* "that". Medan det är omöjligt att tillämpa särskrivning på *marā* och *zirā*, innebär tillämpning av särskrivning på *čerā* en förändring av betydelsen. Till skillnad från det hopskrivna *čerā* "varför", betyder det särskrivna *čerā* "vad". I stort överensstämmer de hopskrivna fallen med persiska akademins rekommendationer.

²⁴ Med ett mellanslag

Övning 1:

Skriv följande meningar på persiska. Tillämpa hop- eller särskrivning på *be-*, *mi-* och *-hā* och *rā* utifrån Persiska akademins rekommendationer:

1. *Bačče-ye āhu-rā mi-girand.*
'Man fångar gasellens barn'

2. *Bačče-ye asb-rā korre mi-guyand.*
'Man kallar hästens barn föl'

3. *Gardan-e asb muhā-ye boland dārad ke ān-rā yal mi-guyand.*
'Hästens nacke har långt hår, som man kallar man.'

4. *Šāyad najjāri ke ān-rā sāxte bar ān nešaste bāšad.*
'Kanske den snickare som tillverkat den har suttit på den.'

5. *Yā ān kolāh-duzi ke kolāh-am-rā duxte bar sar-aš emteḥān karde bāšad.*
'Eller den hattmakare som sytt min hatt har provat den på sitt huvud.'

6. *Yā xayyāṭi ke qabā-ye ma-rā duxte šāyad bar tān-aš emteḥān karde.*
'Eller den skraddare som har sytt min rock, kanske han har provat den.'

7. *Čerā gāzā-to nemi-xori?*

'Varför äter du inte din mat?'

8. *Har če-rā ke mi-did gozāreš mi-kard.*

'Hon rapporterade allt hon såg.'

9. *Če-rā mašget-ro nemi-nevisi?*

'Varför gör du inte dina läxor?'

10. *Šafar ʿali ruzhā-yi-rā ke be-tamāšā-ye qatār mi-raft be-yād āvard.*

'Safar Ali kom att tänka på de dagar då han gick för att titta på tåget.'

Facit: Övning 1. را

1.	بچه‌ی آهو را می‌گیرند.
2.	بچه‌ی اسب را کره می‌گویند.
3.	گردن اسب موهای بلند دارد که آن را یال می‌گویند.
4.	شاید نجاری که آن را ساخته بر آن نشسته باشد.
5.	یا آن کلاه‌دوزی که کلاه را دوخته بر سرش امتحان کرده باشد.
6.	یا خیاطی که قبای مرا دوخته شاید بر تنش امتحان کرده.
7.	چرا غذا تو نمی‌خوری؟
8.	هرچه را که دید گزارش کرد.
9.	چرا مشقت رو نمی‌نویسی؟
10.	صفر علی روزهایی را که به تماشای قطار می‌رفت به یاد آورد.

چه/čē: pronomen, konjunktiv och diminutiv

چه: ضمير، حرف ربط و نشانه‌ی تصغير

Persiska akademins rekommendation:

- *čē*-/چه bör skrivas isär från efterföljande ord med undantag för /*čērā*/ چرا 'varför', /*čegunē*/ چگونه 'hur, på vilket sätt', /*čeqadr*/ چقدر 'hur mycket', /*četōr*/ چطور 'på vilket sätt, hur', /*česān*/ چسان 'hur, på vilket sätt'.
- *-čē*/چه skrivs alltid ihop med föregående ord, t.ex. /*ānčē*/ آنچه 'vad' och /*čonānčē*/ چنانچه 'om', /*māhičē*/ ماهیچه 'muskel', /*qāličē*/ قالیچه 'litten matta'.

I klassiska texter så väl som i moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen. Medan چه/čē som pronomen kan både skrivas ihop och isär är det inte möjligt att tillämpa hopskrivning på چه/čē "i betydelsen, "eftersom".

Enligt den nämnda statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 43 (39 %) fall utav de befintliga 110 fallen och hopskrivning på 67 (61 %) fall. Detta är dock en sanning med modifikation. Även om procentsatsen pekar på hopskrivning som det procentuellt sett oftast förekommande visar en närmare analys att alla fall av hopskrivning har tillämpats på de undantagsfall som lyfts fram av Persiska akademien, d.v.s. *ānčē* "vad" och *čonānčē* "om". Om man då separerar dessa undantag från undersökningsmaterial visar resultatet att det faktiskt fortfarande är särskrivning i samband med چه som dominerar. Hopskrivning har inte tillämpats på چه/čē följt av *-rā*/را. Diminutiv چه/čē har inte räknats med i statistiken.

ÖVNING 1

Skriv följande meningar på persiska och tillämpa särskrivning på *mi-*, *-hā*, *če*:

- Zan-hā tārīf mi-kardand ke dar otāq-hā-ye tang maḥbus budeand.*
'Kvinnorna berättade att de hade varit instängda i trånga rum.'
- Ān-če-rā ke mi-dānest goft.*
'Han berättade allt vad han visste.'
- Qāli-če-hā-ye qašangi dar bāzār mi-foruxtand.*
'Det såldes fina småmattor i basaren.'
- Bar mā če-rafte ast Bārbad?*
'Vad har hänt oss Barbad?'
- Bebin če-šekli šodeam.*
'Titta hur jag ser ut.'
- Če-kār mi-tavānestim bekonim?*
'Vad kunde vi göra?'
- Ḥāl-e šomā če-ṭōr ast?*
'Hur mår du?'
- Če-rā čizi nemi-guyi?*
'Varför säger du inget?'
- Tāzegi če-film-hā-yi dide-i?*
'Vilka filmer har du sett nyligen?'
- Čonān-če ḥarfi darid bezanid.*

'Om ni har någonting att säga, så gör det.'

11. *Če-qadr ħarf mizani!*

'Vad du pratar!'

Facit, Övning 1, če

1.	زن‌ها تعریف می‌کردند که در اتاق‌های تنگی محبوس بوده‌اند.
2.	آنچه را که می‌دانست گفت.
3.	قالیچه‌های قشنگی در بازار می‌فروختند.
4.	بر ما چه رفته است باربد؟
5.	ببین چه شکلی شده‌ام!
6.	چه کار می‌توانستیم بکنیم؟
7.	حال شما چطور است؟
8.	چرا چیزی نمی‌گویی؟
9.	تازگی چه فیلم‌هایی دیده‌ای؟
10.	چنانچه حرفی دارید بزنید!
11.	چقدر حرف می‌زنی!

که/ke: relativ pronomen och konjunktiv

ضمير موصولی و حرف ربط

Persiska akademins rekommendation: ke/که bör skrivas isär från föregående ord²⁵.

I klassiska texter så väl som i moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen. Ibland förekommer både formerna i en och samma text, till och med på en och samma rad. Samtida persiska texter visar dock mycket större konsekvens.

Enligt den statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 626 (87.5 %) fall utav de befintliga 716 fallen och hopskrivning på 90 (12.5 %) fall. Alla fall av hopskrivningar hade tillämpats på *inke/ānke* "detta att" och *balke* "men; utan".

²⁵ Med ett mellanslag

ÖVNING 1

Skriv följande meningar på persiska och tillämpa sär- eller hopskrivning på *ke, mi-, -hā, če, be-*:

1. *Dar ḥāli-ke be-man negāh mi-kard, az ān-jā raft.*
'Han gick därifrån, medan han tittade på mig.'
2. *Hamin-ke vāred-e otāq šod zan-hā sāket šodand.*
'Så fort han kom in i rummet, blev kvinnorna tysta.'
3. *Ruzi-ke az irān rafti, mi-dānestam ke digar barnemi-gardi.*
'Redan samma dag du lämnade Iran, visste jag att du aldrig skulle komma tillbaka.'
4. *Bā in-ke mi-dānam dust-am dāri, nemi-tavānam be-to e^ctemād konam.*
'Trots att jag vet att du älskar mig, kan jag inte lita på dig.'
5. *Bā ān-ke faqaṭ dah sāl-aš bud, xeyli mi-fahmid.*
'Trots att han bara var tio år gammal, förstod han mycket.'
6. *Mardi-ke ru-ye miz nešaste barādar-e man ast.*
'Mannen som sitter på bordet är min bror.'
7. *Zani-ke ketāb-hā rā be-šomā dād mādar-e man ast.*
'Kvinnan som gav er böckerna är min mor.'
8. *Vaḡti-ke be-šahr residim, dokkān-hā baste budand.*

'När vi kom fram till staden, hade butikerna redan stängt.'

9. *Tanhā kasi-ke bā u dust bud, man budam.*

'Jag var den enda som var kompis med honom.'

10. *Be-mādar-am goftam-ke be-sorf at āšpazxāne rā tark konad.*

'Jag sa till min mor att genast lämna köket.'

11. *Ān ke dust dārad, dust dāšte mi-šavad.*

'Den som älskar, blir älskad.'

Facit: Övning 1; ke

1.	در حالی که به من نگاه می‌کرد، از آنجا رفت.
2.	همین‌که وارد اتاق شد زن‌ها ساکت شدند.
3.	روزی که از ایران رفتی، می‌دانستم که دیگر بر نمی‌گردی.
4.	با اینکه می‌دانم دوستم داری، نمی‌توانم به تو اعتماد کنم.
5.	با آنکه فقط ده سالش بود، خیلی می‌فهمید.
6.	مردی که روی میز نشسته برادر من است.
7.	زنی که کتاب‌ها را به شما داد مادر من است.
8.	وقتی که به شهر رسیدیم، دگان‌ها بسته بودند.
9.	تنها کسی که با دوست بود، من بودم.
10.	به مادرم گفتم که به سرعت آشپزخانه را ترک کند.
11.	آن که دوست دارد، دوست داشته می‌شود.

Demonstrativa pronomen *in, ān, hamin, hamān*

ضمایر اشاره: این، آن، همین، همان

Persiska akademins rekommendation: Särskrivning bör tillämpas på Demonstrativa pronomen: *in, ān, hamin, hamān*.

in 'den/det här' och *ān* 'den/det där' bör alltid skrivas isär från följande ord eller morfem med undantag för *ānč'e* 'vad', *inhā* 'dessa, de här', *ānhā* 'de där', *ānke/inke* 'detta att', *injā* 'här', *ānjā* 'där', *vangahi* 'dessutom'.

Hamin 'just detta' och *hamān* 'just den/det där' bör alltid skrivas isär från följande ord.

I klassiska texter så väl som i moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen. Ibland förekommer både formerna i en och samma text, till och med på en och samma rad. Variationen i persiska texter är fortfarande ganska stor vid användningen av dessa pronomen. Det finns dock en stark tendens mot tillämpningen av särskrivning. Hopskrivning tillämpas mest på ord som *inhā* "dessa", *ānhā* "de där", *injā* "här", *ānjā* "där", *inke* "detta att", *ānke* "den som". Man kan allmänt säga att hopskrivning av demonstrativa pronomen i modern persiska tillämpas mest när det ord som följer pronomenet är enstavigt.

Enligt den nämnda statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 93 (90 %) fall utav de befintliga 103 fallen och hopskrivning på 10 (10 %). Med undantag för 3 fall där enklitiska verbändelser har varit inblandade, dvs. i frasen *barānim* "vi ska, vi tänker, vi har för avsikt", *barānand* "de ska, de tänker, de har för avsikt" och *inast* "...it is..." samt på 2 fall av *ānvaqt/āngāh* "då" har alla fall av hopskrivningar tillämpats på *inke/ānke* "den/det som, den/det här som, den/det där som" och på *injā/ānjā* "här/där".

Trots att *hamin/hamān* inte skiljer sig från *in/ān* grammatiskt eller fonologiskt (betoning) har särskrivning tillämpats på dem oftare. En

möjlig förklaring till detta skulle kunna vara att ordets längd som styr valet av den ena eller den andra principen.

ÖVNING 1:

Skriv följande meningar på persiska och tillämpa särskrivning på *in-*, *ān-*, *hamin-*, *hamān-*, *ke*, *mi-*, *-hā*, *be-*:

1. Bogzār emšab in-jā tu-ye xāne-ye tō bemānam.
2. Šobḥ-e zud piš az ān-ke šedā-ye azān az gol-daste boland bešavad...
3. Šobḥ-e zud hamin-ke šedā-ye xorus darāmad...
4. Ān-qadr kotak-am zade bud ke āš o lāš šode budam.
5. Har kas ān-rā bebinad gamān mi-konad ḥeyvānak miān pile mord ast.
6. Ammā namorde, bal-ke dar x^vāb ast.
7. Hamin-ke par o bālaš darāmad.
8. Ān-vaqt pā be-davidan gozāšt.
9. Mā ham in-kāre-im.
10. Ba^cd ham dardesar-e amnie-hā-st o in-hā, in-rā ham bedān.
11. Dar ḥāli-ke gerye mikard, in-harf-hā rā be man goft.
12. Ān-zan yek pesar dārad.
'Den där kvinnan har en son.'
13. Hamān-ruzi-ke tō rā didam, ^cāšeq-et šodam.
'Jag blev kär i dig samma dag so jag träffade dig.'
14. In-mive-hā rā be[g]zār tu yaxčāl.
'Stoppa dessa frukter i kylan.'

Facit, Övning 1, in, ān, hamin, hamān

1.	بگذار امشب اینجا توی خانه‌ی تو بمانم.
2.	صبح زود پیش از آنکه صدای اذان از گل‌دسته بلند بشود...
3.	صبح زود همین که صدای خروس درآمد...
4.	آن قدر کتکم زده بود که آتش و لاش شده بودم.
5.	هرکس آن را ببیند گمان می‌کند حیوانک میان پيله مرده است.
6.	اما نمرده، بلکه در خواب است.
7.	همین که پر و بالش درآمد...
8.	آن وقت پا به دویدن گذاشت.
9.	ما هم این‌کاره‌ایم.
10.	بعد هم در دسر امنیه‌هاست و اینها. این را هم بدان.
11.	در حالی که گریه می‌کرد این حرف‌ها را به من گفت.
12.	آن زن یک پسر دارد.
13.	همان روزی که تو را دیدم عاشقت شدم.
14.	این میوه‌ها را بگذار/بذار تو یخچال.

Ham: prefix, adverb

هم: پیشوند و قید

Persiska akademins rekommendation: Särskrivning bör tillämpas på *ham-* som prefix med undantag för fall där²⁶:

- Där *ham-* är en integrerad del av ordet, t.ex. i ord som *hamšire* "syster", *hamdigar* "varandra" och *hamsāye* "granne", *hamčenin* 'dessutom', *hamčenan* 'på samma sätt'.
- Huvudordet är enstavigt²⁷. Undantag bör göras för ord som börjar med bokstaven «م»/mim eller «ا»/alef, t.ex. i ord som *ham-marz* "med gemensam gräns" och *ham-esm* "med samma namn". Alltså هممرز istället för هممرز och هماسم istället för هماسم. Undantag bör även göras för ord där hopskrivning kan göra läsningen svårare som i همتیم / *ham-tim* istället för همتیم 'lagkamrat', همصوت / *ham-šōt* istället för همصوت 'av samma ljud' och همصنف / *ham-šenf* istället för همصنف 'av samma yrke'
- När huvudordet börjar med långt /ā/ som visas med «آ» (*ā-ye bi-kolāh*), t.ex. i ord som همایش / *hamāyeš* "sammankomst", هماهنگ / *hamāhang* "samordnad" och همآورد / *hamāvard* "motståndare". Endast i de fall där en glottal klusil uttalas före det långa /ā/-et bör *ham* skrivas isär från följande ord. Vid dessa fall, det initiala långa /ā/-et visas med «آ» (*ā-ye bā kolāh*), t.ex. i ord som همآرزو / *ham-ārezu* "med samma önskingar" och هم-آرمان / *ham-ārmān* "med samma mål, med liknande ideal"

I klassiska texter så väl som i äldre moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen. Enligt den nämnda statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 76 (56 %) fall utav de befintliga 135 fallen och hopskrivning på 59 (44 %). Eftersom frekvensen av *ham-* i de flesta av de undersökta texterna

²⁶ Som prefix bör *ham* skrivas isär med ett halvt mellanslag. *Ham* som adverb har inte tagits upp av Persiska akademien, men särskrivning av *ham* som adverb är mycket vanligare och det med ett mellanslag.

²⁷ Särskrivning kan även tillämpas på enstaviga ord som slutar på två konsonanter, t.ex. *nasl* 'generation'

är mycket låg, är det svårt att dra några tydliga slutsatser om vilken princip som dominerar.

ÖVNING 1:

Skriv följande meningar på persiska och tillämpa särskrivning på *in-*, *ān-*, *hamin-*, *hamān-*, *ke*, *mi-*, *-hā*, *če*, *be-*, *-ham-*:

1. *Emšab havā sard ast, bād-ham miāyad, man-ham jāyi nadāram...*
'Ikväll är det kallt, det blåser också och jag har ingen plats att ta vägen...'
2. *Pirezan xar-rā xābānd, x'odaš-ham raft x'ābid.*
'Gumman nattade åsnan och gick också själv och lade sig.'
3. *Gāhi-ham pas az tamām kardan-e labu-hā-š mi-āmad.*
'Ibland kom han också efter att ha sålt färdigt sina rödbetor.'
4. *Mi-xāstam hamān-jā bekošam-eš.*
'Jag tänkte döda honom där och då.'
5. *Hamin-jur ru-ye zamin-ham mi-tavānam bensīnam.*
'För mig går det bra att sitta på golvet också.'
6. *Āqā, xāhar-aš mi-pazad, in-ham mi-forušad.*
'Herrn, hans syster kokar (dem) och han säljer.'
7. *Kami-ham az in-jā o ān-jā ḥarf zadim.*
'Vi pratade lite om både det ena och det andra.'
8. *Digarān-ham-ke bač če budand va ḥāji Qoli-ham-ke arbāb bud.*
'Och de andra var ju barn och Hāji Qoli var ju chef.'
9. *Gāhi-ham dasti be sar-e u yā man mi-kešid.*
'Ibland klappade han också henne eller mig på huvudet.'
10. *Goft: āre ʿarusi-ham karde.*
'Jo då, hon har till och med gift sig.'
11. *Man-ham har kāri piš āmad donbāl-eš raftam.*
'Och jag tog alla jobb jag kunde få.'

12. *Ham-kār-am tāzegi bačče-dār šode.*
'Min kollega har nyligen fått barn.'
13. *Ham-otāqi-ye man ahl-e tehrān ast.*
'Min rumskamrat är från Teheran.'
14. *Ham-sar-e man so'edi [a]st.*
'Min fru/min man är svensk.'
15. *Ham-mihanān-e aziz!*
'Kära landsmän!'
16. *Mā be ham-fekri-ye šomā niāz dārim.*
'Vi behöver er rådgivning.'
17. *Pesar-aš ham-vazn-e xod-aš bud.*
'Sonen vägde lika mycket som henne.'
18. *Pesar-aš-ham vazn-aš bālā bud.*
'Hennes son vägde också mycket.'
19. *Ham-aknun x'ānande-ye maḥbub-e šoma vāred mi-šavad.*
'Nu kommer in er favoritsångerska!'
20. *U ham-sāye-ye mā [a]st.*
'Han är granne med oss.'

Facit, övning 1, -ham-

1.	امشب هوا سرد است، باد هم می‌آید، من هم جایی ندارم.
2.	پیرزن خر را خواباند، خودش هم رفت خوابید.
3.	گاهی هم پس از تمام کردن لبوهایش می‌آمد.
4.	می‌خواستم همان جا بکشمش.
5.	همین جور روی زمین هم می‌توانم بنشینم.
6.	آقا خواهرش می‌پزد، این هم می‌فروشد.
7.	کمی هم از اینجا و آنجا حرف زدیم.
8.	دیگران هم که بچه بودند و حاجی قلی هم که ارباب بود.
9.	گاهی هم دستی به سر او یا من می‌کشید.
10.	گفت: آره عروسی هم کرده.
11.	من هم هر کاری پیش آمد، دنبالش رفتم.
12.	همکارم تازگی بچه‌دار شده.
13.	هم‌تاقی من اهل تهران است.
14.	همسر من سوئدی است.
15.	هم‌میهنان عزیز!
16.	ما به هم‌فکری شما نیاز داریم.
17.	پسرش هموزن خودش بود.
18.	پسرش هم وزنش بالا بود.
19.	هم‌اکنون خواننده‌ی محبوب شما وارد می‌شود.
20.	او همسایه‌ی ما است.

Pronominalsuffix: *-am, -at, -aš, -emān, -etān, -ešān*

ضمایر ملکی، اضافی و مفعولی م\ام، ت\ات، ش\اش، مان، تان، شان

Persiska akademins rekommendation: Hopskrivning bör tillämpas på pronominalsuffixen *-am, -at, -aš, -emān, -etān, -ešān*. Det finns dock undantag där en hiatusfyllnad behövs, t.ex. vid ord som slutar på /ā/ och /u/ som i *pā-y-am*/پایم 'min fot', *‘amu-y-at*/عمویت 'din farbror'²⁸. Särskrivning tillämpas endast vid ord som slutar på *-eh, -i, -ey* och *-o* samtidigt som bokstaven *alef* bibehålls i första, andra och tredje person singularis: *xāne-am* خانهام 'mitt hem', *pey-am* پیام 'efter mig', *pey-at* پیات 'efter dig', *kešti-aš* کشتیاش 'hans båt' och *rādio-am* رادیوام 'min radio'. Pluralformen skrivs däremot som följer: *xāne-mān* خانهمان 'vårt hem', *pey-emān* پییمان 'efter oss', *kešti-tān* کشتیتان 'eran båt' och *rādio-mān* رادیومان 'vår radio'.

I klassiska texter så väl som i moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen. Ibland förekommer både formerna i en och samma text, till och med på en och samma rad. I sådana texter styrs valet av särskrivning före hopskrivning vid vissa ord oftast av längden av ordet eller närvaron av bokstäver med tandningar. Variationen i persiska texter är fortfarande ganska stor vid användningen av dessa suffix. Särskrivning av de plurala pronominalsuffixen är dock vanligare. Det kan bero på att dessa bär en sekundär betoning, medan de singulara formerna inte har någon betoning alls.

Enligt den statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 37 (8 %) fall utav de befintliga 454 fallen och hopskrivning på 417 (92 %). Särskrivning har tillämpats oftare på de plurala

²⁸ Det bör noteras att både hiatusfyllnaden och den initiala vokalen av pronominalsuffixet utelämnas vid återgivning av talspråket, t.ex. *pām* 'min fot', *‘amut* 'din farbror'.

pronominalsuffixen. Det finns ingen text bland den undersökta korpusen som tillämpar särskrivning genomgående, men det kommer fler och fler texter som tillämpar särskrivning i samand med dessa suffix.

ÖVNING 1: Skriv följande fraser på persiska

1. <i>Xāne + am</i> 'mitt hus'	
2. <i>Bačč-ye do sāle + aš</i> 'hennes två åriga barn'	
3. <i>Bā angošt-hā-ye kešide + aš</i> 'med sina långa fingrar'	
4. <i>Šām + aš</i> 'sin middag'	
5. <i>Češmān + aš</i> 'hennes ögon'	
6. <i>Bini + aš</i> 'hans näsa'	
7. <i>Šekam + aš</i> 'hennes mage'	
8. <i>mādar + šān</i> 'deras mor'	
9. <i>Fāsele + aš</i> 'dess avstånd'	
10. <i>Mu + aš</i> 'hennes hår'	
11. <i>rusari + am</i> 'min huvudduk'	
12. <i>rusari + tān</i> 'eran huvudduk'	
13. <i>guš + am</i> 'mitt öra'	
14. <i>zānu + am</i> 'mitt knä'	
15. <i>galu + aš</i> 'hennes hals'	
16. <i>ketāb-hā + at</i> 'dina böcker'	
17. <i>rāh-e ṭulāni + aš</i> 'hans långa väg'	

18. <i>bačče + am</i> 'mitt barn'	
19. <i>bačče + m̄an</i> 'vårt barn'	
20. <i>nāme-nevisi + aš'</i> 'hans brevskrivning'	

Facit 1, övning 1, pronominalsuffix

1. <i>Xāne + am</i> 'mitt hus'	1. خانه‌ام
2. <i>Bačč-ye do sāle + aš</i> 'hennes två åriga barn'	2. بچّه‌ی دو ساله‌اش
3. <i>Bā angošt-hā-ye kešide + aš</i> 'med sina långa fingrar'	3. با انگشت‌های کشیده‌اش
4. <i>Šām + aš</i> 'sin middag'	4. شامش
5. <i>Češmān + aš</i> 'hennes ögon'	5. چشمانش
6. <i>Bini + aš</i> 'hans näsa'	6. بینی‌اش
7. <i>Šekam + aš</i> 'hennes mage'	7. شکمش
8. <i>mādar + šān</i> 'deras mor'	8. مادرشان
9. <i>Fāsele + aš</i> 'dess avstånd'	9. فاصله‌اش
10. <i>Mu + aš</i> 'hennes hår'	10. مویش / موش
11. <i>rusari + am</i> 'min huvudduk'	11. روسری‌ام
12. <i>rusari + tān</i> 'eran huvudduk'	12. روسری‌تان
13. <i>guš + am</i> 'mitt öra'	13. گوشم
14. <i>zānu + am</i> 'mitt knä'	14. زانویم / زانوم
15. <i>galu + aš</i> 'hennes hals'	15. گلویش / گلوش
16. <i>ketāb-hā + at</i> 'dina böcker'	16. کتاب‌هایت / کتاب‌ها
17. <i>rāh-e ṭulāni + aš</i> 'hans långa väg'	17. راه طولانی‌اش

18. <i>bačče + am</i> 'mitt barn'	18. بچّهام
19. <i>bačče + m̄an</i> 'vårt barn'	19. بچّهمان
20. <i>nāme-nevisi + aš</i> 'hans brevskrivning'	20. نامه‌نویسی‌اش

Ezāfe/kasre-ye ezāfe efter slut -e: ی/ء

اضافه\کسره ی اضافه

Persiska akademins rekommendation:

- Vanligtvis visas inte *kasre-ye ezāfe* i skriften, med undantag för fall där otydlighet kan uppstå. Enligt vad som står i den upplaga av persiska akademins ortografiska bok som har refererats här bör *ezāfe* visas med ²⁹«ء» efter ord som slutar på slut -e (stumt <h> eller så kallade *hā-ye geyr-e malfuz* på persiska). Trots denna rekommendation tillämpar läroböcker redan vid första årskurs «ی» istället för «ء». «ی» skrivs med ett halvt mellanslag från huvudordet som i خانه ی من. Deltagare i denna kurs rekommenderas tillämpa «ی» .
- Efter ord som slutar på -ō/ و visas *ezāfe* antingen med en «ی», t.ex. جلوی خانه / *jelō-y³⁰-e xānel* 'framför huset' eller med en *kasre* -, som vanligen utelämnas, t.ex. جلو خانه / *jelō-v³¹-e xānel*.

I klassiska texter så väl som i moderna texter förekommer både «ء» och «ی». Även om samtida moderna texter visar större konsekvens, oavsett vilken form som används, kan man i många texter observera att *ezāfe* i form av «ء» eller «ی» inte sätts ut genomgående. I de texter där «ی» används är konsekvensen dock större. När det gäller *ezāfe* efter ord som slutar på -ō/ و förekommer både formerna i persiska texter. Men eftersom i dagens persiska «ی» används mycket oftare för att vissa hiatusfyllnaden rekommenderas deltagare i denna kurs att välja «ی» före *kasre* för att öka konsekvensen.

Studiet av korpusen i den statistiska undersökningen visade att med undantag för en bok och två tidskrifter där *ezāfe efter slut -e* hade fallit bort helt och hållet och en tidskrift där «ی» hade valts före «ء», hade «ء» använts i alla andra texter.

²⁹ I en fotnot betonas att detta tecken är en förkortad ی och ingen *hamze*, vilket ger utrymme för användningen av ی och ء.

³⁰ Hiatusfyllnad

³¹ Hiatusfyllnad

ÖVNING 1:

Skriv följande fraser på persiska. Sätt ut *eżāfe* där det behövs

<i>Yek parande + sefid</i>	'en vit fågel'	
<i>Xāne + pedar + man</i>	'min faders hus'	
<i>Lāne-hā + šeš guš</i>	'sexkantiga bo'	
<i>Zanbur + 'asal</i>	'bin'	
<i>Pārče + pašmi</i>	'ylletyg'	
<i>Čarbi + zard rangi</i>	'en gulaktig fet'	
<i>Asb + savāri</i>	'ridhäst'	
<i>Asb savāri</i>	'riddning'	
<i>Bini + u</i>	'hans näsa'	
<i>Yek ābejō + xonak</i>	'en kall öl'	
<i>Labu + dāg + širin</i>	'söt varm rödbeta'	
<i>Hame + bačče-hā</i>	'alla barn'	
<i>'amu + hamsāye + mā</i>	'vår grannes farbror'	
<i>Yek xuk + gonde + pir</i>	'en stor gammal gris'	
<i>Bāzi + āxar</i>	'sista spelet'	
<i>Hamsar + zibā + man</i>	'min vackra fru'	

<i>Dust + dānā + mā</i>	'vår vise vän'	
<i>Rādiō + melli + irān</i>	'Irans riksradio'	
<i>Madrese + mā</i>	'vår skola'	
<i>Ham-klāsi-hā + man</i>	'mina klasskamrater'	
<i>Dast + yāri</i>	'hjälpande hand'	
<i>Dast-yāri</i>	'assistens'	

Facit: Övning 1, *eżāfe*

<i>Yek parande + sefid</i>	'en vit fågel'	یک پرنده سفید
<i>Xāne + pedar + man</i>	'min faders hus'	خانه پدر من
<i>Lāne-hā + šeš guš</i>	'sexkantiga bo'	لانه‌های شش گوش
<i>Zanbur + 'asal</i>	'bin'	زنبور عسل
<i>Pārče + pašmi</i>	'ylletyg'	پارچه‌ی پشمی
<i>Čarbi + zard rangi</i>	'en gulaktig fet'	چربی زرد رنگی
<i>Asb + savāri</i>	'ridhäst'	اسب سواری
<i>Asb-savāri</i>	'riddning'	اسب سواری
<i>Bini + u</i>	'hans näsa'	بینی او
<i>Yek ābejō + xonak</i>	'en kall öl'	یک آبجوی خنک
<i>Labu + dāg + širin</i>	'söt varm rödbeta'	لبوی داغ شیرین
<i>Hame + bačče-hā</i>	'alla barn'	همه‌ی بچه‌ها
<i>'amu + hamsāye + mā</i>	'vår grannes farbror'	عموی همسایه‌ی ما
<i>Yek xuk + gonde + pir</i>	'en stor gammal gris'	یک خوک گنده‌ی پیر
<i>Bāzi + āxar</i>	'sista spelet'	بازی آخر
<i>Hamsar + zibā + man</i>	'min vackra fru'	همسر زیبای من
<i>Dust + dānā + mā</i>	'vår vise vän'	دوست دانای ما

<i>Rādiō + melli + irān</i>	'Irans riksradio'	رادیوی ملی ایران
<i>Madrese + mā</i>	'vår skola'	مدرسه‌ی ما
<i>Ham-klāsi-hā + man</i>	'mina klasskamrater'	همکلاسی‌های من
<i>Dast + yāri</i>	'hjälpande hand'	دست‌یاری
<i>Dast-yāri</i>	'assistense'	دستیاری/دستتاری

Komparativ och superlativ: *-tar* och *-tarin*

تراثرين: نشانه‌ی صفت تفضیلی و عالی

Persiska akademins rekommendation: Särskrivning tillämpas på *-tar* och *-tarin* med undantag för *-tar* i /*behtar*/ بهتر 'bättre', /*kehtar*/ کهنتر 'yngre', /*mehtar*/ مهتر 'äldre' /*kamtar*/ کمتر 'mindre' och /*bištar*/ بیشتر 'mer'.

I klassiska texter så väl som i moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen. Ibland förekommer båda formerna i en och samma text, till och med på en och samma rad. Variationen i persiska texter är fortfarande ganska stor vid användningen av dessa suffix. Det som styr det inkonsekventa valet av sär- eller hopskrivning i en och samma text är ordets längd och närvaron av bokstäver med tandningar, t.ex. i *delnešintar* 'ljuvare' vars hopskrivna form är دلنشینتر och vars särskrivna form är دلنشینتر.

Man kan allmänt säga att i samtida moderna texter kan en mycket större konsekvens observeras.

Enligt den statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 42 (32 %) fall utav de befintliga 131 fallen och hopskrivning på 89 (68 %). Resultatet visar att det fortfarande finns ett starkt stöd för hopskrivning av *-tar* och *-tarin*. Men eftersom Persiska akademins rekommendationer kommer att tillämpas i läroböcker på alla nivåer kan man förvänta sig att särskrivningen av *-tar* och *-tarin* sprider sig till andra texter inom en snar framtid.

ÖVNING 1:

Skriv följande meningar på persiska. Tillämpa sär- eller hopskrivning på *-tar* och *-tarin* samt på eventuellt förekommande *in-*, *ān-*, *hamin-*, *hamān-*, *ke*, *mi-*, *-hā*, *če*, *be-*, *-ham-*:

1.	Dar rašt beh-tar va bištar az har jā-ye irān abrišam be 'mal mi-āyad. 'I Rašt mer än nå
2.	Havā emruz āftābi-tar az diruz ast. 'Vädret idag är soligare än igår.'
3.	Har-če biš-tar, beh-tar! 'Ju mer desto bättre'
4.	[Mā] Donbāl-e yek āpārtemān-e bozorg-tar hastim. 'Vi letar efter en större lägenhet.'
5.	Resturān-e arzān-tari sorāg nadāri? 'Känner du inte till någon billigare restaurang?'
6.	Ān-boluz qašang-tar ast. 'Den där blusen är finare.'
7.	Mu-ye boland bištar be-to mi-ād. 'Långt hår passer dig batter.'
8.	Man-ham kam-tar az to gāzā nemi-x ^o oram. 'Jag äter inte mindre än dig heller.'
9.	Hič kas xasis-tar az ham-otāqi-ye man nist. 'Det finns ingen som är snålare än min rumskamrat.'
10.	Zerang-tarin-šān dah pānzdah riāli darāmad d āšt.

	'Den duktigaste av dem hade en inkomst på 10-15 riāler.'
11.	Mādar-e man az hame javāntar bud. 'Min mor var yngst av alla.'
12.	Man kučak-tarin farzand-e xānvāde hastam. 'Jag är yngsta barnet i familjen.'
13.	In-ruz-hā saxt-tarin ruz-hā-ye zendegi-ya man hastand. 'Dessa dagar är de svåraste dagarna i mitt liv.'
14.	Nazdik-tarin dust-e man yek xānom-e afgāni ast. 'Min bästa vän är en dam från Afghanistan.'
15.	To bozorg-tar-i yā barādar-et? 'Är det du som är äldre eller din bror?'

Facit, Övning 1, Komparativ/superlativ: -tar/tarin

1.	در رشت بهتر و بیشتر از هر جای ایران ابریشم به عمل می آید.
2.	هوا امروز آفتابی تر از دیروز است.
3.	هر چه بیشتر، بهتر!
4.	(ما) دنبال یک آپارتمان بزرگتر هستیم.
5.	رستوران ارزان تری سراغ نداری؟
6.	آن بلوز قشنگتر است.
7.	موی بلند بیشتر به تو میاد.
8.	من هم کمتر از تو غذا نمی خورم.
9.	هیچ کس خسیس تر از هم اتاقی من نیست.
10.	زرنگترینشان ده پانزده ریالی درآمد داشت.
11.	مادر من از همه جوان تر بود.
12.	من کوچکترین فرزند خانواده هستم.
13.	این روزها سخت ترین روزهای زندگی من هستند.
14.	نزدیکترین دوست من یک خانم افغانی است.
15.	تو بزرگتری یا برادرت؟

Kopula; personändelser -am, -i, -ast, -im, -id, -and

صورت‌های متصل فعل «بودن»: ام، ای، است، ایم، اید، اند

- Hopskrivning bör tillämpas vid ord som slutar på en konsonant, med undantag för:
 - a. tredje person singularis *خشنود است / xošnud ast/* 'Hon är nöjd'.
 - b. tredje person pluralis vid ord som slutar på konsonanter som skrivs ihop till vänster *پاک اند* istället för *پاکند / pākand/* 'De är rena'Personändelsen bibehåller vid dessa fall sin ursprungliga form med *alef*.
- Vid ord som slutar på *-ā* och *-u*, föregås personändelsen av en «ی» (yā)³² som en hiatusfyllnad (صامت میانجی): *دانايم / dānā-y-am/* 'Jag är kunnig', *دانشجویی / dānešju-y-i/* 'Du är en student'. Vid tredje personsingularis faller bokstaven *alef* bort: *دانشجوست / dānešju-Ø-st/* 'Hon är student'.
- Vid ord som slutar på *-o* och slut *-e* bibehålls bokstaven *alef* med undantag för tredje person singularis vid ord som slutar på *-o*: *من دوست تو ام / man dust-e to-'-am/* 'Jag är din vän', *خسته‌ایم / xaste-'-im/* 'Vi är trötta', men *او دوست توست / u dust-e to-Ø-st/* 'Han är din vän'
- Vid ord som slutar på *-ey* och *-i*, bibehålls bokstaven *alef* genomgående: *کاری ام / kāri-'-am/* 'Jag är en hårtarbetande person', *تیزی ام / tiz-pey-'-am/* 'Jag är snabb/.

Så som vid andra ortografiska parametrar är variationen i persiska texter fortfarande ganska stor. I klassiska så väl som i moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särkrivna formen. Ibland förekommer båda formerna i en och samma text, till och med på en och samma rad. Det intressanta är att den särkrivna formen vid alla personer är vanligt förekommande i klassiska texter, vilket gör att en del experter och institutioner, bland annat *Šōrā-ye*

³² Hiatusfyllnaden kan antingen vara en «ی» (yā) eller en «ه» (hamze).

bāznegari dar šiveh-ye negāreš-e xatt-e fārsi (Rådet för studiet av persiska ortografins regler)³³ förespråkar genomgående särskrivning av dessa personändelser med bokstaven *a/ef* i behåll.

Enligt den nämnda statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 374 (79 %) fall utav de befintliga 475 fallen i undersökningen och hopskrivning på 101 (21 %)³⁴. De flesta fall av särskrivning hade tillämpats på tredje person singularis است /ast/. De undersökta texterna visar en stark tendens mot att tillämpa särskrivning på tredje person singularis och låta den bibehålla sin ursprungliga form med *a/ef* i behåll även efter ord som slutar på *-ā*, och *-u*, vilket är mycket ovanligt i modern persiska texter från t.ex. femtio år sedan och mot Persiska akademins rekommendation. Särskrivning har i enighet med Persiska akademins rekommendationer tillämpats på ord som slutar på *-i*.

³³ Se Mapp 0: Introduktion till persisk ortografi, sid 2.

³⁴ Alla fall av tredje person singularis där bokstaven *a/ef* har fallits bort har räknats som hopskrivning.

Övning 1: Bilda meningar med följande ord och kopulans sex olika former. Tillämpa sär³⁵- eller hopskrivning på kopulan enligt Persiska akademins rekommendation

3PL	اند	2PL	اید	1PL	ایم	3SG	است	2SG	ای	1SG	ام		
												bra	خوب
												dålig	بد
												ledsen	غمگین
												arg	عصبانی
												sjuk	بیمار
												hemma	خانه
												ledsen	ناراحت
												kär	عاشق
												gladlynt	خوشخو
												tyst	ساکت
												fräck	پررو
												sångare	خواننده
												extremist	تندرو
												förare	راننده
												vacker	زیبا
												du	تو

³⁵ Notera att särskrivning tillämpas med ett mellanslag vid alla sex formerna av kopula.

Facit: Övning 1, Kopula

3PL	اند	2PL	اید	1PL	ایم	3SG	است	2SG	ای	1SG	ام	
	خوب اند		خوبید		خوبیم		خوب است		خوبی		خوبم	خوب
	بدند		بدید		بدیم		بد است		بدی		بدم	بد
	غمگین اند		غمگینید		غمگینیم		غمگین است		غمگینی		غمگینم	غمگین
	عصبانی اند		عصبانی اید		عصبانی ایم		عصبانی است		عصبانی ای		عصبانی ام	عصبانی
	بیمارند		بیمارید		بیماریم		بیمار است		بیماری		بیمارم	بیمار
	خانه اند		خانه اید		خانه ایم		خانه است		خانه ای		خانه ام	خانه
	ناراحت اند		ناراحتید		ناراحتیم		ناراحت است		ناراحتی		ناراحتم	ناراحت
	عاشق اند		عاشقید		عاشقیم		عاشق است		عاشقی		عاشقم	عاشق
	خوشخویند		خوشخوینید		خوشخوینیم		خوشخو است		خوشخویی		خوشخویم	خوشخو
	ساکتند		ساکتیدا		ساکتیم		ساکت است		ساکتی		ساکتم	ساکت
	پررویند		پرروینید		پرروینیم		پررو است		پرروی		پررویم	پررو
	خواننده اند		خواننده اید		خواننده ایم		خواننده است		خواننده ای		خواننده ام	خواننده
	تندروند		تندروید		تندرویم		تندرو است		تندروی		تندروم	تندرو
	راننده اند		راننده اید		راننده ایم		راننده است		راننده ای		راننده ام	راننده
	زیبایند		زیبایید		زیباییم		زیباست		زیبایی		زیبایم	زیبا
	تو اند		تو اید		تو ایم		توست		تو ای		تو ام	تو

Obestämt -i, Adjektiv/adverbialbildande -i

ی: یای نکره و مصدری و نسبی

Persiska akademins rekommendation: Obestämt -i samt adjektiv/adverbialbildande -i skrivs som följer:

- Efter ord som slutar på konsonanter → برادری / *barādarī* 'en bror', کتابی / *ketābī* 'en bok'.
- Efter ord som slutar på vokaler:
 - a. Efter slut -e (stunt h) skrivs det med *alef* «ا» → خانه‌ای / *xāne-'-i* 'ett hus'.
 - b. Efter -ey skrivs det med *alef* «ا» → اسب تیزی‌ای / *asb-e tiz-pey-'-i* 'en snabb häst'.
 - c. Efter -i skrivs det med *alef* «ا» → کشتی‌ای / *kešti-'-i* 'en båt, ett skepp'.
 - d. Efter -ō skrivs det med *yā* «ی» → رادیوی / *rādio-y-i* 'en radio'.
 - e. Efter -ā skrivs det med *yā* «ی» → دانایی / *dānā-y-i* 'klokhet'.
 - f. Efter -u skrivs det med *yā* «ی» → دانشجویی / *dānešju-y-i* 'en student'.

I klassiska texter och i lite äldre moderna texter används även «ا» för att visa obestämt -i, t.ex. خانه‌ for /*xāne-'-i* 'ett hus'. I klassiska texter så väl som i moderna texter förekommer «ی» istället för «ای» i ord som slutar på -i, t.ex. کشتی‌ای istället för کشتی‌ی, men den formen är inte så vanligt förekommande. Allmänt kan man säga att ortografin av obestämt -i och adjektiv/adverbialbildande -i i dagens persiska texter överensstämmer i stort med Persiska akademins rekommendationer.

Denna parameter har inte ingått i den statistiska undersökningen.

ÖVNING 1:

Skriv följande fraser på persiska. Skriv ut obestämt *-i*, adjektiv/adverbialbildande *-i* enligt Persiska akademins rekommendation.

Doxtar + -i zibā	'en vacker flicka'	
Dānešju + -i zerang	'en duktig student'	
Kešti + -i bozorg	'en stor båt'	
Barnāme -ye rādio + -i	'radioprogram'	
Anjoman-e dānešju + -i	'studentförening'	
Mosalmān-e tondro + -i	'En extremist muslim'	
Ābi-ye āsemān + -i	'himmelsblå'	
Jā + -i	'en plats'	
Nān-e kare + -i	'smörbröd'	
Keyk-e mive + -i	'frukttårta'	
Be-tond + -i	'snabbt'	
<u>S</u> āniy-e + i	'en sekund'	
Banā + -i qadimi	'en gammal byggnad'	
Dastgire + -i	'ett handtag'	
Nevisande + -i	'en författare'	

Biskuyit-e kākā'u + -i	'Kakao biskvi'	
Otobus-e jelo + -i	'bussen före'	
Xošk-šu + -i	'kemtvätt'	
Por-ru + -i	'fräckhet'	
Gol-e x ^v oš-bu + -i	'en väldoftande blomma'	
Kise + -i	'en påse, en säck'	

Facit: Övning 1, obestämt *-i* /adjektiv-adverbialbildande *-i*

Doxtar + -i zibā	'en vacker flicka'	دختری زیبا
Dānešju + -i zerang	'en duktig student'	دانشجویی زرنگ
Kešti + -i bozorg	'en stor båt'	کشتی‌ای بزرگ
Barnāme -ye rādio + -i	'radioprogram'	برنامه‌ی رادیویی
Anjoman-e dānešju + -i	'studentförening'	انجمن دانشجویی
Mosalmān-e tondro + -i	'En extremist muslim'	مسلمان تندرویی
Ābi-ye āsemān + -i	'himmelsblå'	آبی آسمانی
Jā + -i	'en plats'	جایی
Nān-e kare + -i	'smörbröd'	نان کره‌ای
Keyk-e mive + -i	'frukttårta'	کیک میوه‌ای
Be-tond + -i	'snabbt'	به‌تندی
<u>S</u> āniy-e + i	'en sekund'	ثانیه‌ای
Banā + -i qadimi	'en gammal byggnad'	بنایی قدیمی
Dastgire + -i	'ett handtag'	دستگیره‌ای
Nevisande + -i	'en författare'	نویسنده‌ای

Biskuyit-e kākā'u + -i	'Kakao biskvi'	بیسکویت کاکائویی
Otobus-e jelo + -i	'bussen före'	اتوبوس جلویی
Xošk-šu + -i	'kemtvätt'	خشکشویی
Por-ru + -i	'fräckhet'	پرروی
Gol-e x ^v oš-bu + -i	'en väldoftande blomma'	گل خوشبوئی
Kise + -i	'en påse, en säck'	کیسه‌ای

Prefixet *bi-*

بی: پیشوند

Persiska akademins rekommendation: Särskrivning bör tillämpas på *بی* /*bi-*/ '-lös' med undantag för följande ord: *بیهوده* /*bihude*/ 'meningslös', *بیخود* /*bix'ōd*/ 'onödig, meningslös', *بیچاره* /*bičāre*/ 'stakare', *بینوا* /*binvā*/ 'medellös, fattig' och *بیراه* /*birāh*/ 'irrelevant'

I klassiska texter så väl som i moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen. Samtida persiska texter uppvisar dock mycket större konsekvens.

Enligt den nämnda statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 64 (80 %) fall utav de befintliga 80 fallen i undersökningen och hopskrivning på 16 (20 %). Förutom vid följande fyra ord *بیکاره* /*bikāre*/ 'dagdrivare', *بیکاری* /*bikāri*/ 'arbetslöshet', *بیزاری* /*bizāri*/³⁶ 'hat' och *بیکران* /*bikarān*/ 'ändlös' hade alla fall av hopskrivningar tillämpats på de undantag som har nämnts av Persiska akademien.

³⁶ Även om *Bizāri* inte är med persiska akademins undantagslista, rekommenderas deltagare i denna kurs att tillämpa hopskrivning på ordet, eftersom både prefixet och huvudordet har förlorat sina ursprungliga betydelse.

ÖVNING 1:

Skriv följande meningar på persiska. Tillämpa hop- eller särskrivning på de befintliga orden i meningarna enligt Persiska akademins rekommendationer. Fokusera prefixet *bi-*:

1. *Bčče-hā do se māh bi mo'allem mānde budand.*
'Då hade barnen varit utan lärare i två tre månader.'
2. *Nasrin bā bi-meyli be mādar-aš telefon zad.*
'Nasrin ringde till sin mamma ovilligt.'
3. *Bištar-e māhi-hā mōqe'-e pir-i šekāyat mi-konand ke zendegi-šān-rā bi-x'od-i talaf karde-and.*
'De flesta fiskar brukar klagar över att ha kastat bort sina liv i onödan när de blir gamla.'
4. *Be omid-e didār dust-e dānā o bi-bāk.*
'På återseende vår visse och modige vän!'
5. *Mā mešl-e to bi-rixt o bad-qiāfe nistim.*
'Vi är inte utan figur och ful som du.'
6. *Bi-čāre to ke hanuz rāh raftan balad nisti...*
'Du stackare som ännu inte vet hur du ska gå...'
7. *Bi-nahāyat motešaker-am.*
'Jag är oändlig tacksam.'
8. *In ruz-hā be-šeddat bi-pul-am.*
'De här dagarna är jag helt utan pengar.'
9. *U bā bi-tafāvoti-ye tamām az kenār man gozašt.*
'Hon gick förbi mig helt likgiltigt.'
10. *Maryam doxtar-i-ast besyār bi-tarbiyat.*

'Maryam är en oerhört oartigt flicka.'

11. *Nāder ādam-e bi-rang-i-ast.*

'Nāder är en färglös människa.'

Övning 2:

Skriv följande fraser på persiska:

<i>Bačče-i bi-adab</i>	<i>'ett ouppfostrat barn'</i>	
<i>Yek rāh-e bi-pāyān</i>	<i>'en oändlig väg'</i>	
<i>Bi-ta' ārof befarmāyid!</i>	<i>'Var så goda o ta för er'</i>	
<i>Kārgar-e bi-tajrobe</i>	<i>'en oerfaren arbetare'</i>	
<i>Ādam-e bi-dast-o-pā</i>	<i>'en klumpig människa'</i>	
<i>Ādam-e bi-xerad</i>	<i>'en oklok människa'??</i>	
<i>Yek zan-e bi-saliqe</i>	<i>'en smaklös kvinna'</i>	
<i>Yek kār-e bi-dard-e sar</i>	<i>'en enkelt arbete'</i> <i>ordagrann: 'ett arbete utan bekymmer'</i>	
<i>Dust-e bi-riā</i>	<i>'en ärlig vän, en enkel vän'</i> <i>ordagrann: en vän utan hyckleri</i>	
<i>Yek film-e bi-sar-o-tah</i>	<i>'en meningslös film'</i> <i>ordagrann: 'en film utan början och slut'</i>	

Facit, övning 1, prefixet bi-

1.	بچه‌ها دو سه ماه بی معلم مانده بودند.
2.	نسرین با بی‌میلی به مادرش تلفن زد.
3.	بیشتر ماهی‌ها موقع پیری شکایت می‌کنند که زندگیشان را بیخودی تلف کرده‌اند.
4.	به امید دیدار دوست دانا و بی‌باک!
5.	ما مثل تو بی‌ریخت و بدقیافه نیستیم.
6.	بیچاره تو که هنوز راه رفتن بلد نیستی....
7.	بی‌نهایت متشکرم!
8.	این روزها به‌شدت بی‌پولم.
9.	او با بی‌تفاوتی تمام از کنار من گذشت.
10.	مریم دختری است بسیار بی‌ادب.
11.	نادر آدم بی‌رنگی است.

Facit, övning 2, prefixet bi-

<i>Bačče-i bi-adab</i>	<i>'ett ouppfostrat barn'</i>	بچه‌ای بی‌ادب
<i>Yek rāh-e bi-pāyān</i>	<i>'en oändlig väg'</i>	یک راه بی‌پایان
<i>Bi-ta' ārof befarmāyid!</i>	<i>'Var så goda o ta för er'</i>	بی‌تعارف، بفرمایید!
<i>Kārgar-e bi-tajrobe</i>	<i>'en oerfaren arbetare'</i>	کارگر بی‌تجربه
<i>Ādam-e bi-dast-o-pā</i>	<i>'en klumpig människa'</i>	آدم بی‌دست و پا
<i>Ādam-e bi-xerad</i>	<i>'en oklok människa'</i>	آدم بی‌خرد
<i>Yek zan-e bi-saliqe</i>	<i>'en smaklös kvinna'</i>	یک زن بی‌سلیقه
<i>Yek kār-e bi-dard-e sar</i>	<i>'en enkelt arbete'</i> <i>ordagrann: 'ett arbete utan</i> <i>bekymmer'</i>	یک کار بی‌درد سر
<i>Dust-e bi-riā</i>	<i>'en ärlig vän, en enkel vän'</i> <i>ordagrann: en vän utan</i> <i>hyckleri</i>	دوست بی‌ریا
<i>Yek film-e bi-sar-o-tah</i>	<i>'en meningslös film'</i> <i>ordagrann: 'en film utan</i> <i>början och slut'</i>	یک فیلم بی‌سر و ته

Avledda ord

واژه‌های مشتق

Persiska akademins rekommendation: Eftersom avledda ord på persiska bildas med hjälp av prefixen och suffixen följer de samma regler som tillämpas på suffixen och prefixen i allmänhet:

- Hopskrivning bör tillämpas på alla suffix, med undantag för de avledda ord i vilka slutkonsonanten i huvudordet är densamma som suffixet, t.ex. *نظاممند* /*nezām-mand*/ 'systematiskt', *آببان* /*āb-bān*/ 'vatten distributör' och avledda ord i vilka huvudordet slutar på stumt /-h/, t.ex. *علاقه‌مند* /*alāqe-mand*/ 'intresserad'. Suffixet *-vār* kan skrivas antingen ihop som i *بزرگوار* /*bozorgvār*/ 'storsint' eller isär som i *توطی‌وار* /*tuti-vār*/ 'papegoja liknande'.
- Särskrivning bör tillämpas på alla prefix med undantag för prefixen *هم* /*ham-*/, *بی* /*bi-*/ och *ب*³⁷ /*be-*/ som i vissa särskilda fall skrivs ihop.

I klassiska så väl som i moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen. Hop- och särskrivning av prefixen och suffixen kan förekomma i en och samma text, till och med på en och samma rad. Hopskrivning är dock mycket vanligare och vad som styr valet mellan hop- eller särskrivning är huvudordets längd och närvaron av bokstäver med tandningar (حروف دندانه‌دار) såsom *س* och *ش*. Särskrivning tillämpas oftare på ord som innehåller sådana bokstäver.

Enligt den nämnda statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 3 (2 %) fall utav de befintliga 149 fallen i undersökningen och hopskrivning på 146 (98 %).

³⁷ Se respektive kapitel.

ÖVNING 1:

Skriv följande ord och fraser på persiska. Tillämpa sär- eller hopskrivning på avledda ord enligt Persiska akademins rekommendation.

<i>Mard-e <u>servat</u> + -mand</i>	'rik'	
<i>Mehmānān-e arj + -mand</i>	'ärade gäster'	
<i>Ham- + mihanān-e ^caziz</i>	'kära landsmän'	
<i>Ham- + klāsi</i>	'kurskamrat'	
<i>Ġam + -nāk</i>	'sorgsen'	
<i>Andiš + -nāk</i>	'fundersam'	
<i>Bi- + bāk</i>	'modig'	
<i>Nā- + pedari</i>	'styvfar'	
<i>Nā- + mādari</i>	'styvmor'	
<i>Post + -či</i>	'brevbärare'	
<i>Pās + -bān</i>	'polis'	
<i>Negah + -bān</i>	'vakt'	
<i>Bāj + -bān</i>	'trädgårdsmästare'	
<i>Dāneš + -kade</i>	'fakultet'	
<i>Dāneš + -gāh</i>	'universitet'	
<i>Torob + -če</i>	'rädisor'	
<i>Šāh + -vār</i>	'kunglig'	
<i>Bomb + -bārān</i>	'bombardera'	
<i>Bi- + pul</i>	'utan pengar, fattig'	
<i>Ham- + digar</i>	'varandra'	
<i>Sug + -vār</i>	'sörjande'	
<i>Namak + -dān</i>	'saltkar'	
<i>^cAlāqe + -mand</i>	'intresserad'	
<i>Gol + -estān</i>	'blomstergård'	
<i>Bimār + -estān</i>	'sjukhus'	
<i>Bahāne + -gir</i>	'gnällig'	
<i>Barq + -āsā</i>	'som en blix'	
<i>Gol + -zār</i>	'blomstergård'	
<i>Zan-e xāne-dār</i>	'hemmafru'	

Facit, övning 1: avledda ord

<i>Mard-e servat + -mand</i>	'rik'	مرد ثروتمند
<i>Mehmānān-e arj + -mand</i>	'ärade gäster'	مهمانان ارجمند
<i>Ham- + mihanān-e ʿaziz</i>	'kära landsmän'	هممیهان عزیز
<i>Ham- + klāsi</i>	'kurskamrat'	همکلاسی
<i>Ġam + -nāk</i>	'sorgsen'	غنماک
<i>Andiš + -nāk</i>	'fundersam'	اندیشناک
<i>Bi- + bāk</i>	'modig'	بی‌باک
<i>Nā- + pedari</i>	'styvfar'	ناپدری
<i>Nā- + mādari</i>	'styvmor'	نامادری
<i>Post + -či</i>	'brevbärare'	پستچی
<i>Pās + -bān</i>	'polis'	پاسبان
<i>Negah + -bān</i>	'vakt'	نگهبان
<i>Bāġ + -bān</i>	'trädgårdsmästare'	باغبان
<i>Dāneš + -kade</i>	'fakultet'	دانشکده
<i>Dāneš + -gāh</i>	'universitet'	دانشگاه
<i>Torob + -če</i>	'rädisor'	تربچه
<i>Šāh + -vār</i>	'kunglig'	شاهوار
<i>Bomb + -bārān</i>	'bombardera'	بمباران ³⁸
<i>Bi- + pul</i>	'utan pengar, fattig'	بی‌پول
<i>Ham- + digar</i>	'varandra'	همدیگر
<i>Sug + -vār</i>	'sörjande'	سوگوار
<i>Namak + -dān</i>	'saltkar'	نمکدان
<i>ʿAlāqe + -mand</i>	'intresserad'	علاقه‌مند
<i>Gol + -estān</i>	'blomstergård'	گلستان
<i>Bimār + -estān</i>	'sjukhus'	بیمارستان
<i>Bahāne + -gir</i>	'gnällig'	بهانه‌گیر
<i>Barq + -āsā</i>	'som en blix'	برق‌آسا
<i>Gol + -zār</i>	'blomstergård'	گلزار
<i>Zan-e xāne-dār</i>	'hemmafru'	زن خانه‌دار

³⁸ Notera bortfallet av ett /b/.

Sammansatta ord

واژه‌های مرکب

Persiska akademins rekommendation:

Hopskrivning tillämpas på sammansatta ord vid följande fall:

- Vid sammansatta ord som inte längre uppfattas som sammansatta, utan som enkla ord, t.ex. آبرو / *āberu* 'anseende'.
- Vid sammansatta ord där andra ordet är enstavigt och börjar med *-ā*, t.ex. گلاب / *golāb* 'rosenvatten'.
- Vid sammansatta ord där en fonetisk förändring har skett som i هشیار / *hošyār* 'alert' som från början har varit هوشیار / *hušyār*.
- Vid sammansatta ord där åtminstone ett av de befintliga orden inte kan stå självständigt, som i نانوائی / *nānvāyi* 'bageri', غمخوار / *gamx'ār* 'sympatisk', رنگرز / *rangraz* 'färgare' och خانواده / *xānevāde* 'familj'³⁹.
- Vid sammansatta ord där särskrivning kan leda till semantisk otydlighet som i بهیار / *behyār* 'vårdbiträde' och بیار / *bästa vän* eller بهروز / *Behruz* 'egen namn' och بهروز / *beh-ruz* 'den bästa dagen'.
- Vid sammansatta ord där andra delen av ordet är enstavigt och ordet i sin helhet syftar till ett yrke som i استاندار / *ostāndār* 'landshövding', کتابدار / *ketābdār* 'bibliotekarie'

Särskrivning⁴⁰ tillämpas på sammansatta ord vid följande fall:

- Vid genitivkonstruktioner som i دستِ کم / *dast-e kam* 'åtminstone', شورای عالی / *šōrā-ye 'ālil* 'högsta rådet'.
- Vid sammansatta ord där andra delen börjar med *alef* som i دل‌انگیز / *del-angiz* 'ljuvlig',

³⁹ Avvikelse från denna regel görs av estetiska skäl och oftast vid ord i vilka bokstäver med tandningar och prickar är inblandade. Exempel på sådana avvikelser hittar ni i texten *pesarak-e labuforuš*.

⁴⁰ Helst med ett halvt mellanslag. Undantag bör göras vid genitivkonstruktioner och sammansatta verb. Kan hända att man gör undantag även av estetiska och tekniska skäl.

عقب‌افتادگی /^ʕ*qab-oftādegil* 'efterblivenhet,
underutveckling',

کم‌احساس /*kam-ehsās*/ 'känslomässigt kall'.

- Vid sammansatta ord där sista fonemet i första delen av ordet har samma artikulationsställe som första fonemet i andra delen av ordet som i

آیین‌نامه /*āyin-nāme*/ 'regelbok',

پاک‌کن /*pāk-kon*/ 'suddgummi',

چوب‌بری /*čub-boril* 'sågverk',

چوب‌پرده /*čub-pardel* 'gardinstång'.

- Vid alliteration som i

سنگین‌رنگین /*sangin-rangin*/ 'med värdighet',

پول‌مول /*pul-mul*/ 'några pengar'

- Vid sammansatta ord som består av två liknande ord som i

هق‌هق /*heq-heq*/ 'gråta högt',

تک‌تک /*tak-tak*/ 'en och en'.

- Vid sammansatta verb som i

سخن‌گفتن /*soxan-goftan*/ 'att tala',

نگاه‌داشتن /*negāh-dāštan*/ 'behålla'.

- Vid sammansatta ord där åtminstone ett av de befintliga orden är av främmande ursprung som i شیک‌پوش /*šik-puš*/ 'välklädd'.

- Vid sammansatta ord där ett av de ingående orden är ett tal som i

هفت‌گنبد /*haft-gonbad*/ 'de sju kupolerna',

پنج‌تن /*panj-tan*/ 'de fem figurerna'

نه‌فلک /*noh-falak*/ 'de nio himlavalven'

Vid närvaron av یک /*yek*/ 'ett, en' kan hop- eller särskrivning tillämpas som i یک‌سویه/یکسویه /*yek-suye*/ 'ensidig'.

Deltagarna i denna kurs rekommenderas tillämpa särskrivning för att öka konsekvensen.

- Vid sammansatta ord där ett av de befintliga orden är presens particip eller perfekt particip, t.ex. مصرف‌کننده /*mašraf-konandel* 'konsument', آسیب‌دیده /*āsib-dide*/ 'skadad'.

I klassiska så väl som i moderna texter förekommer både den hopskrivna och den särskrivna formen. Både hop- och särskrivning av sammansatta ord kan förekomma i en och samma text, till och med på en och samma rad. Vad som i sådana blandtexter styr valet mellan hop- eller särskrivning är bland annat huvudordets längd. Hopskrivning tillämpas oftare på kortare ord. En annan styrande faktor är närvaron av bokstäver med tandningar (حروف دندانه‌دار) så som س och ش. Särskrivning tillämpas oftare på ord som innehåller sådana bokstäver, t.ex. زیست‌شناسی istället för زیستشناسی /zist-šenāsi/ 'biologi'. Samtida persiska texter uppvisar dock en mycket större konsekvens.

Enligt den nämnda statistiska undersökningen hade särskrivning tillämpats på 263 (50.5 %) fall utav de befintliga 628 fallen och hopskrivning på 257 (49.5 %). Nästan alla fall av hop- eller särskrivningarna var i överenskommelse med Persiska akademins rekommendationer.

ÖVNING 1:

Skriv följande ord på persiska. Tillämpa särskrivning på sammansatta ord samt på eventuellt förekommande avledda ord.

Raxt-e-x ^v āb	'sängkläder, bädd'	
Gol-daste	'minaret'	
Yek-digar	'varandra'	
Xvoš-maze	'gott'	
Xvoš-bu	'väldoftande'	
Xvoš-andām	'välbyggd, välskapt'	
Lāk-pošt	'sköldpadda'	
Rah-sepār šodan	'ge sig iväg'	
Vel-gard	'herrelös'	
Kašk-sābi	'gryta'	
Asb-savāri	'ridning'	
Heq-heq-e gerye	'snyftningar'	
Nān-paz	'bagare'	
Širini-paz	'bagare, konditor'	
Dast-(e)-tanhā	'ensam, utan en hjälpande hand'	
Yek-daf ^c e	'plötsligt'	
Yek-daf ^c e	'en gång'	
Nim-vajabi	'lille putt'	
Hamin-jā	'här'	
Xvoš-gel	'vacker'	
Pas-pasaki	'baklänges'	
Māhi-x ^v ār	'pelikanen'	
X ^v oš-baxt	'lycklig'	
Ba ^c -ba ^c kardan	'att bräka'	
Mard-e māhi-gir	'fiskaren'	
Lang-langān	'haltande'	
Rāsti-rāsti	'verkligen'	
Āb-tani karda	'att bada'	
Morġ-e saqqā	'pelikan'	
Panj-šanbe	'torsdag'	

Se-šanbe	'tisdag'	
Mey-xāne	'vinhus'	
Ketāb-xāne	'bibliotek'	
Ṭaraf-dār	'anhängare'	
Ḥesāb-dār	'revisor'	
Mini-bus	'minibuss'	
Dast-sāz	'handgjord'	
Āb-e-jō	'öl'	
Dast-yār	'assistent'	
Dast-e yār	'vännens hand'	
Dust-dāštan	'att tycka om, att älska'	
Dars-xāndan	'att plugga, att studera'	
Nāme-resān	'brevbärare'	
Āb-pāši kardan	'att spruta vatten'	
Toxm-e-morg-e āb-paz	'kokt ägg'	
Āb-dār	'saftig'	
Āb-ma ^c dani	'mineralvatten'	
Āb-keš	'durkslag'	
Keš-makeš	'konflikt'	
qofl-sāz	'låssmed'	
Sāl-nāme	'kalender'	

Facit, övning 1: Sammansatta ord

Raxt-e-x ^v āb	'sängkläder, bädd'	رخت خواب/رختخواب ⁴¹
Gol-daste	'minaret'	گل دسته
Yek-digar	'varandra'	یکدیگر
Xvoš-maze	'gott'	خوش مزه
Xvoš-bu	'väldoftande'	خوش بو
Xvoš-andām	'välbyggd, välskapt'	خوش اندام
Lāk-pošt	'sköldpadda'	لاکپشت
Rah-sepār šodan	'ge sig iväg'	رهسپار شدن
Vel-gardi	'lösdriveri'	ولگردی
Kašk-sābi	'gryta'	کشکسابی ⁴²
Asb-savāri	'ridning'	اسب سواری
Heq-heq-e gerye	'snyftningar'	هق هق گریه
Nān-paz	'bagare'	نان پز
Širini-paz	'bagare, konditor'	شیرینی پز
Dast-(e)-tanhā	'ensam, utan en hjälpende hand'	دست تنها
Yek-daf ^c e	'plötsligt'	یکدفعه
Yek-daf ^c e	'en gång'	یک دفعه
Nim-vajabi	'lille putt'	نیموجبی
Hamin-jā	'här'	همین جا
Xvoš-gel	'vacker'	خوشگل
Pas-pasaki	'baklänges'	پسپسکی
Māhi-x ^v ār	'pelikanen'	ماهیخوار
X ^v oš-baxt	'lycklig'	خوشبخت
Ba ^c -ba ^c kardan	'att bräka'	بعبع کردن
Mard-e māhi-gir	'fiskaren'	مرد ماهیگیر
Lang-langān	'haltande'	لنگ لنگان ⁴³

⁴¹ Trots genitivkonstruktionen skrivs det oftast ihop. Särskrivning med ett halvt mellanslag passar bättre med akademins rekommendation.

⁴² Särskrivning med ett halvt mellanslag tillämpas av estetiska skäl. Annars finns det ingen skillnad mellan *kašk-sābei* och *vel-gardi*.

⁴³ Särskrivning med ett mellanslag tillämpas av estetiska skäl.

Rāsti-rāsti	'verkligen'	راستی راستی ⁴⁴
Āb-tani karda	'att bada'	آبتنی کردن
Morg-e saqqā	'pelikan'	مرغ سقا
Panj-šanbe	'torsdag'	پنجشنبه
Se-šanbe	'tisdag'	سهشنبه
Mey-xāne	'vinhus'	میخانه
Ketāb-xāne	'bibliotek'	کتابخانه
Ṭaraf-dār	'anhängare'	طرفدار
Hesāb-dār	'revisor'	حسابدار
Mini-bus	'minibuss'	مینیبوس
Dast-sāz	'handgjord'	دستساز
Āb-e-jō	'öl'	آبجو ⁴⁵
Dast-yār	'assistent'	دستیار
Dast-e yār	'vännens hand'	دست یار
Dust-dāštan	'att tycka om, att älska'	دوست داشتن
Dars-xāndan	'att plugga, att studera'	درس خواندن
Nāme-resān	'brevbärare'	نامهرسان
Āb-pāši kardan	'att spruta vatten'	آبپاشی کردن
Toxm-e-morg-e āb-paz	'kokt ägg'	تخم مرغ آبپز
Āb-dār	'saftig'	آبدار
Āb-ma ^c dani	'mineralvatten'	آبمعدنی
Āb-keš	'durkslag'	آبکش
Keš-makeš	'konflikt'	کشمکش
qofl-sāz	'låssmed'	قفلساز
Sāl-nāme	'kalender'	سالنامه

⁴⁴ Särskrivning med ett mellanslag tillämpas här också av estetiska skäl.

⁴⁵ Skrivs alltid ihop trots genitivkonstruktionen.

Placering av *hamze*

Persiska akademins rekommendation:

Medial *hamze*:a. Om vokalen före *hamze* är /a/ skrivs det som <أ/أ> som i:رأفت /*ra'fat*/ 'barmhärtighet',تأسف /*ta'assof*/ 'sorg',مأنوس /*ma'nus*/ 'van'شأن /*š'a'n*/ 'värdighet'

Men om det också följs av /i/ eller /u/ skrivs det som <ئ> som i:

رئيس /*ra'is*/ 'chef'لئيم /*la'im*/ 'lägsint, snål'رئوف /*ra'uf*/ 'barmhärtig'

b. Om vokalen före är /o/ eller /u/ skrivs det som <ؤ> som i

رؤيا /*ro'yā*/ 'dröm'رؤسا /*ro'asā*/ 'chefer'مؤسسة /*mo'asese*/ 'institution'مؤثر /*mo'sser*/ 'effektiv'مؤسس /*mo'ases*/ 'grundare'**UNDANTAG**شئون /*š'o'un*/ 'värdigheter'رئوس /*ro'us*/ 'rubriker'c. Om det föregås av /a/ eller *sokun* och efterföljs av /ā/ skrivs det som <آ/آ> som i:مأخذ /*ma'āxez*/ 'källor'قرآن /*qor'ān*/ 'Koranen'

Vid alla andra fall och vid inlånade ord från andra språk skrivs det

som <ئ> som i:

جرئت /*gor'at*/ 'mod'هيئت /*hey'at*/ 'delegation'

لئون /le'on/ 'egen namn/
نئون /ne'on/ 'neon/
سئول /se'ull/ 'stadsnamn'
مسئول /mas'ull/ 'ansvarig
رئالیست /re'alist/ 'realist/
استثنائات /estesnā'āt/ 'undantag pl.'
مسئله /mas'ale/ 'problem'

UNDANTAG

توأم /to'am/ 'samtidigt'

Final hamze:

a. Om vokalen före är /a/ skrivs det som <أ/إ> som i:

خلاً /xala'/ 'vakum'

مبدأ /mabda'/ 'början'

منشأ /mansā'/ 'ursprung'

OBS! Om dessa ord följs av obestämt -i då skrivs de som
منشأى، خلاًى، مبدأى

b. Om vokalen före är /o/ skrivs det som <و> som i:

لؤلؤ /lo'lo'/ 'pärla/'

تألؤ /tala'lo'/ 'glitter'

c. Om vokalen före är /i/ skrivs det som <ئ> som i:

متألئ /motala'li'/ 'glittrande'

d. Om vokalen före är annat än /o/ och /a/ eller en *sokun* då skrivs
det som <ء> som i:

جزء /joz'/ 'del'

شيء /šey'/ 'ting, sak'

سوء /su'/ 'dålig, ond'

OBS! Om dessa ord följs av obestämt -i då skrivs de som <ئ> som i:

جزئى 'en del'

شيئي 'en sak'

سوئي 'en ond (avsikt)'

SAMMNAFATTNING

1. Hamze efter /a/ → <أ/أ>
2. Hamze efter /o/ → <ؤ >
3. Hamze efter /e/ → <ئ>

Samtida persiska texter uppvisar en större konsekvens när det gäller placering av *hamze*. Variationen är inte så stor.

ÖVNING 1:

Skriv följande ord på persiska. Placera *hamzet* enligt Persiska akademins rekommendation

<i>ra'is</i>	'chef'	
<i>ro'asā</i>	'chefer'	
<i>ro'yā</i>	'dröm'	
<i>so'āl</i>	'fråga'	
<i>mas'ul</i>	'ansvarig'	
<i>mas'ale</i>	'problem'	
<i>masā'el</i>	'problem; PL'	
<i>ta'sir</i>	'effekt, påverkan'	
<i>mo'aser</i>	'effektiv'	
<i>mote'aser</i>	'påverkad'	
<i>ta'sirāt</i>	'effekter'	
<i>ta'asor</i>	'sorg'	
<i>mo'men</i>	'troende'	
<i>ta'sis kardan</i>	'att grunda'	
<i>mo'ases</i>	'grundare'	
<i>ta'lif kardan</i>	'att författa'	
<i>mo'allef</i>	'författare'	
<i>erā'e kardan</i>	'att presentera'	
<i>mote'ahhel</i>	'gift'	
<i>pangu'an</i>	'pingvin'	
<i>so'ed</i>	'Sverige'	
<i>jur'at</i>	'mod'	
<i>e'telāf</i>	'koalition'	
<i>rafa'el</i>	'Rafael'	
<i>tabra'e kardan</i>	'att frikänna'	
<i>te'ār</i>	'teater'	
<i>tote'e</i>	'konspiration'	
<i>že'ofizik</i>	'geofysik'	
<i>ma'mur</i>	'agent'	
<i>naš'e</i>	'hög'	
<i>mar'i</i>	'synlig'	

<i>ma'xaz</i>	'källa'	
<i>ma'āxez</i>	'källor'	
<i>qor'ān</i>	'Koranen'	
<i>ta'ssof</i>	'sorg'	
<i>ta'kid</i>	'betoning'	
<i>y'as</i>	'hopplöshet, besvikelse'	
<i>ma'yus</i>	'hopplös, besviken'	
<i>du'el</i>	'duell'	
<i>ta'vil</i>	'tolkning'	
<i>to'am</i>	'samtidig'	
<i>ta'xir</i>	'försening'	
<i>vide'o</i>	'video'	
<i>se ra's asb</i>	'tre hästar'	
<i>mošma'ez konande</i>	'äcklig'	

Facit, Övning 1: hamze

<i>ra'is</i>	'chef'	رئيس
<i>ro'asā</i>	'chefer'	رؤسا
<i>ro'yā</i>	'dröm'	رؤيا
<i>so'āl</i>	'fråga'	سؤال
<i>mas'ul</i>	'ansvarig'	مسئول
<i>mas'ale</i>	'problem'	مسئله
<i>masā'el</i>	'problem; PL'	مسائل
<i>ta'sir</i>	'effekt, påverkan'	تأثير
<i>mo'asser</i>	'effektiv'	مؤثر
<i>mote'asser</i>	'påverkad'	متأثر
<i>ta'sirāt</i>	'effekter'	تأثيرات
<i>ta'asor</i>	'sorg'	تأثر
<i>mo'men</i>	'troende'	مؤمن
<i>ta'sis kardan</i>	'att grunda'	تأسيس کردن
<i>mo'ases</i>	'grundare'	مؤسس
<i>ta'lif kardan</i>	'att författa'	تأليف کردن
<i>mo'allef</i>	'författare'	مؤلف
<i>erā'e kardan</i>	'att presentera'	ارائه کردن
<i>mote'ahhel</i>	'gift'	متأهل
<i>pangu'an</i>	'pingvin'	پنگوئن
<i>so'ed</i>	'Sverige'	سوئد
<i>jor'at</i>	'mod'	جرئت
<i>e'telāf</i>	'koalition'	ائتلاف
<i>rafa'el</i>	'Rafael'	رافائل
<i>tabra'e kardan</i>	'att frikänna'	تبرئه کردن
<i>te'ātr</i>	'teater'	تئاتر
<i>to'te'e</i>	'konspiration'	توطئه
<i>že'ofizik</i>	'geofysik'	ژئوفیزیک
<i>ma'mur</i>	'agent'	مأمور
<i>naš'e</i>	'hög'	نشئه
<i>mar'i</i>	'synlig'	مرئی
<i>ma'xaz</i>	'källa'	مأخذ
<i>ma'āxez</i>	'källor'	مأخذ

<i>qor'ān</i>	'Koranen'	قرآن
<i>ta'ssof</i>	'sorg'	تأسف
<i>ta'kid</i>	'betoning'	تأكيد
<i>y'as</i>	'hopplöshet, besvikelse'	يأس
<i>ma'yus</i>	'hopplös, besviken'	مأیوس
<i>du'el</i>	'duell'	دوئل
<i>ta'vil</i>	'tolkning'	تأویل
<i>to'am</i>	'samtidig'	توأم
<i>ta'xir</i>	'försening'	تأخیر
<i>vide'o</i>	'video'	ویدئو
<i>se ra's asb</i>	'tre hästar'	سه رأس اسب
<i>mošma'ez konande</i>	'äcklig'	مشمئزکننده

Tanvin, tašdid och ord med medial stavelsen

-VU-

تنوین، تشدید و واژه‌های دارای هجای میانی «وو»

Persiska akademins rekommendation:

Tanvin: I de fall där *tanvin* uttalas bör den också visas i skriften, särskilt i officiella skrifter och i läroböcker. *Tanvin* skrivs på följande tre sätt.

1. Som <أ> efter /a/ som i:

موقتاً /*movaqattan*/ 'temporärt'

عجالتاً /*ejālatan*/ 'för tillfället'

مقدمتاً /*moqaddamatan*/ 'inledningsvis'

طبیعتاً /*ṭabīʿatan*/ 'naturligtvis'

2. Som <ا> som i

مشاراً الیه /*mošāron-elayh*/ 'den ovannämnda'⁴⁶ som oftast uttalas som /*mošār-elayh*/

مضافاً الیه /*mozāfon-elayh*/ som oftast uttalas som /*mozāf-elayh*/ 'predikat'

Tanvin utelämnas ganska ofta i moderna persiska texter. Den andra formen av *tanvin* <ا> har försvunnit nästan från moderna texter. Detta har lett till att vissa ord som slutar på *tanvin* uttalas på två olika sätt, t.ex.:

ابداً som uttalas som både /*abadan*/ och /*abadā*/ 'på inget sätt, aldrig'

مطلقاً som uttalas som både /*moṭlaqan*/ och /*moṭlaqāl*/ 'absolut inte'

Det har funnits förslag på att byta *tanvin* mot vanlig <ن> ock skriva t.ex. مطلقاً som مطلقن eller طبیعتاً som طبیعتن. Detta förslag har dock inte vunnit gehör bland iranska författare och lingvister.

⁴⁶ Oftast om person i mycket formella sammanhang, motsvarar *išān*.

Tašdid: Det är inte alltid nödvändigt att sätta ut *tašdid*, förutom i läroböcker för nybörjare, läroböcker för utlänningar och i officiella dokument. Vid fall där semantisk otydlighet kan uppstå är det också nödvändigt att sätta ut *tašdid*, t.ex.

معين vs. معيّن → /mo^ʿayyan/ 'specificerad' vs. /mo^ʿin/ 'hjälpssam'.
كره vs. كره → /korrel/ 'föl' vs. /korel/ 'klot'.

Ord med den mediala stavelsen -vu-

Dessa ord skrivs med två *vāv* <وو> som i:

طاووس /ṭāvus/ 'påfågel'

كياكاووس /keykāvus/ 'egen namn'

UNDANTAG

داود /dāvud/ 'egen namn'

Ord och fraser av arabiskt ursprung

واژه‌ها و عبارتهای وام‌گرفته‌شده از عربی

Persiska akademins rekommendation:

- <ة> i ord av arabiskt ursprung skrivs på följande sätt:

1. uttalat som /t/ på slutet av ord visas det som <ت> som i:

رحمت /rahmat/ 'barmhärtighet'

جهت /jahat/ 'riktning'

قضات /qozāt/ 'domare; PL'

نظارت /nezārat/ 'inspektion, tillsyn'

مراقبت /morāqebat/ 'tillsyn, uppsikt'

برائت /barā'at/ 'frikännande'

2. Ej uttalat som /t/ på slutet av ord visas det som <ه/ه> som i:

علاقه /^عalāqe/ 'intresse'

معاینه /mo^عāyene/ 'undersökning'

نظاره /nezāre/ 'åskådning'

مراقبه /morāqebel/ 'meditation'

آتیہ /ātiye/ 'framtid'

Och då fungerar det som stumt /h/ på persiska och behandlas ortografiskt på samma sätt, t.ex.

علاقهمند /^عalāqemand/ 'intresserad'

نظارگان /nezāregān/ 'åskådningar'

معاینه‌ی بیمار /mo^عāyene-ye bimār/ 'undersökning av patient'

مراقبه‌ای /morāqebe-il/ 'meditativ'

3. I vissa inlånade arabiska konstruktioner lånas även den arabiska ortografien in, t.ex.

دایرةالمعارف /dāyeratolma'āref/ 'encyklopedi'

- <و> i ord som <زکوة> byts mot <ا> (alef), t.ex.

زکات istället för زکوة /zakāt/ 'allmosa'

صلات istället för صلوة /ṣalāt/ 'bön, be en bön'

حيات istället för حياة /ḥayāt/ 'liv'

- <ى> , Så kallad *alef-e kutah*, byts mot <ا> (*alef*), med undantag för:

a. الى /*elā*/ 'till', على /*ʿalā*/ 'över', حتى /*ḥattā*/ 'även', أولى /*ōlā*/ 'första'...

b. Vid egennamn

موسى /*moṣṭafā*/ , مصطفى /*morteḏzā*/ , يرتضى /*yahyā*/ , يحيى /*isā*/ , عيسى /*musā*/ , مجتبى /*mojtabā*/ .

c. I oförändrade inlånade konstruktioner från arabiska, t.ex.

لا تعدّ و لا تحصى /*lā toʿadd va lā toḥṣā*/ 'går inte att räkna, oräknebar'